הדרכה למורה

להוראת פרקי הקרבנות

לדפי ההדרכה מצורפים דפים מלווי למידה לתלמידים

שימו לב לתכנון השנתי

המתווה מותאם לשעתיים עד שלוש בשבוע

(מתוך מודעות להבדלים במספר השעות בין בתי הספר).

התכנית מציגה מסגרת זמן ללימוד הפרקים.

כל מורה יתאים את מספר השיעורים לפרק לפי מספר השיעורים שיש לו בשבוע.

פרקים א-ז: פרקי הקרבנות - 12 עד 15 שיעורים [אלול - סוף חשוון]

מובאות כאן הצעות,

אתם מוזמנים לעיין, לקחת מה שמתאים ולהתאים את הדפים לכיתות שלכם.

נכתב ע"י צוות מפמ"ר

לכל שאלה, מוזמנים לפנות

לאביבה אריאל 054-766-1481

לאריאלה עלי 050-763-7971

הדרכה למורה - הקדמה ללימוד חומש ויקרא

ידע בשיעור

מתוך מתווה תכנית הלימודים:

הקדמה ללימוד קרבנות	• **חיבור לסיום חומש שמות:** היכרות עם מבנה המשכן והכלים סיום הספר הוא בענן המכסה את המשכן מיד לאחר הקמתו, חומש ויקרא פותח כהמשך ישיר בקריאת ה׳ למשה להכנס לאוהל מועד וללמוד את כל דיני הקרבנות • קרבנות הוקרבו כביטוי לרגש טבעי עוד לפני מתן תורה • מי זקוק לקרבנות? הקרבנות נועדו לביטוי של האדם המקריב. • היום אין לנו מקדש וקרבנות. בלימוד נתייחס גם למשמעויות שיש לכל קרבן לחיינו היום.

חומש ויקרא - המשכו של חומש שמות

פסוק א בפרק א בחומש ויקרא פותח במילים ״וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה״. הפתיחה נראית המשך של משהו שקדם לה. לולא כן, היה צריך להיכתב מי קרא למשה. זה מוביל אותנו לעיין בסוף ספר שמות ולהבין את מה ממשיך הפסוק הראשון בחומש ויקרא.

פרק מ בספר שמות עוסק בהקמת המשכן על ידי משה.

הפסוקים האחרונים:

לד וַיְכַס הֶעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה׳ מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: **לה** וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד ה׳ מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: **לו** וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַסְעֵיהֶם: **לז** וְאִם־לֹא יֵעָלֶה הֶעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֵעָלֹתוֹ: **לח** כִּי עֲנַן ה׳ עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

נראה שהפסוק הראשון בחומש ויקרא הוא המשך ישיר של פסוק לה בפרק מ בחומש שמות.

ענן כבוד ה׳ כיסה את המשכן ומשה לא יכול היה לבוא אל תוך המשכן, ואז מגיעה הקריאה אל משה.

הקריאה היא של ה׳, כפי שנאמר גם בהמשך הפסוק: **א** וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה׳ אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ה׳ קורא למשה מאוהל מועד. לאחר ההתרגשות העצומה של בניית המשכן והיראות כבוד ה׳ על המשכן, משה מחכה לקריאה האלוקית בכדי להכנס למשכן.

מה צריך משה ללמוד כעת כששכינת ה׳ בתוך מחנה ישראל?

כיצד עובדים את ה׳ במשכן?

כיצד שומרים על טהרה? הרי למשכן אסור להכנס בטומאה

כיצד עם ישראל צריך להתנהג בכדי שיהיו ראויים שהשכינה תמשיך ותשרה בקרב עם ישראל?

אכן אלו הנושאים המרכזיים שנלמד בחומש ויקרא:

תורת הקרבנות

טומאה וטהרה

כיצד חיים בקדושה? קדושת האדם, קדושת הזמן וקדושת המקום.

<u>מתי מתרחש חומש ויקרא?</u>

אם נתבונן בתאריך המופיע בפרק מ בחומש שמות, נראה שהקמת המשכן היא באחד לחודש הראשון (ניסן), בשנה השניה לצאת ישראל ממצרים.

אם נעיין בתחילת החומשהבא, חומש במדבר, נראה שהוא פותח באחד לחודש השני (אייר), בשנה השניה לצאת ישראל ממצרים.

מתוך כך עולה שחומש ויקרא, על פי הפשט, אורך לכל היותר חודש ימים בלבד.

היכן בני ישראל נמצאים בזמן זה?

במחנה, למרגלות הר סיני, כשהמשכן במרכז המחנה.

יש מעט מאוד התרחשויות בספר, יש בעיקר העברת הדינים בנושאים הנ"ל.

<u>מהותו של חומש ויקרא</u>

ספר שמות הוא כולו פעולות עליונות.... - יציאת מצרים, המכות וקריעת ים סוף, ולאחר מכן הופעה שמיימית עליונה של מתן תורה. אפילו עשיית המשכן בידי ישראל היא בחינת הכנת כלים כדי שהשפע העליון ירד ויאיר בישראל... **ספר שמות מבטא תנועה מלמעלה למטה**...

לעומת זאת, **ספר ויקרא** הוא... העבודה של ישראל עצמם. זה ספר של מי שעומד בתוך העולם הזה ומתאמץ להתרומם לעילא, להתקרב אל הרוממות הרוחנית. ספר זה מתעסק בעניינים השייכים אל מי ששרוי בעולם הזה... זה ספר של צימאון והתקרבות... **ספר ויקרא מבטא תנועה מלמטה למעלה**... (הרב חיים הכהן, טללי חיים)

קטע זה מצייר לנו בצורה בהירה את ההבדל בין שני הספרים. את ההבנה שעד כה קבלנו הארה מלמעלה ואילו חומש ויקרא מלמד אותנו איך להתקרב אל ה' מלמטה למעלה.

<u>טעמי הקרבנות</u>

בתחילת דברינו נציין שנושא הקרבנות רחוק מאתנו היום, כיון ששנים רבות אנו ללא בית מקדש. לא נוכל להרחיב ולהעמיק את השאיפה למקדש במסגרת זאת. חשוב שכל מורה שניגש להוראת הקרבנות ילמד, יעמיק ויגיע לנקודות חיבור שלו לנושא, טרם ייגש ללמד את תלמידיו.

ישנם שיעורים רבים בנושא ואנו מקוים שכל מורה ימצא את מה שמתאים לו להתמלא ולהיטען לפני לימוד הספר.

ניתן להרחיב ולהעמיק בעניין טעמי הקרבנות. ביחידה זאת אנו מביאים מתוך דברי רש"ר הירש, שנראים לנו שווים לכל נפש וחשובים להבנת מושגים בסיסיים בהבנת מהות הקרבן.

<u>רש"ר הירש ויקרא א', ב'</u>

[המילה] קרבן ...לרוע המזל היא קיבלה גוון של הוראת חורבן, השמדה והפסד, - וזו זרה ואף מנוגדת למושג ה"קרבן" העברי. ... מושג הקרבן רחוק מכל אלה. לעולם אין פירושו "מתת", "מתנה"; הוא מצוי רק בהקשר של בין אדם למקום, ואין להבין אותו אלא על פי הוראת השורש "קרב". הן פירוש "קרב" כמשמעו: להתקרב, להגיע לידי יחסים הדוקים עם פלוני. ... וכן מוכח... שהקרבן בא לספק את צרכי המקריב - ולא את צרכיו של זה שהקרבן "קרב" אליו. רצון המקריב, שדבר משלו יגיע לידי יחסים קרובים עם ה'. זה כל עצמו של ה"קרבן"; והפעולה המיועדת להביא לידי כך, קרויה "הקרבה".

תכלית הקרבן היא קירבת א-להים. "קרבת א-להים יחפצון" (ישעיה נח, ב).

מקטע זה נוכל ללמוד מספר נקודות:

- יש פער בין משמעות המילה "קרבן" המוכרת לנו היום למשמעותה בתורה.
  - היום משמעותה בדרך כלל היא שלילית, משמעות של סבל, הפסד. לעיתים זה מופיע במשמעות של מישהו שמנצלים אותו ("אני קורבן של..."), אבל גם כאשר זה נעשה בהסכמת האדם, הביטוי "קרבן" מבטא את ההפסד והחיסרון שהאדם נאלץ להפסיד למען מטרה כלשהי ("הקרבתי למען משהו"). בתורה, לעומת זאת, המושג הזה הוא חיובי.
  - בתורה, משמעות המילה "קרבן" היא במשמעות של להתקרב - ליצור קשר חזק, קרוב והדוק יותר.

- הקרבן אינו מתנה לה'. הבאת הקורבן לא באה למלא צורך של ה', אלא את הצורך הרוחני של **האדם עצמו-** הרצון שלו להרגיש קרוב יותר לה'.

- מהות הקרבן היא לקחת משהו משלנו **ולהקדיש אותו** כדי להתקרב לה'.

(המחשה חזקה לכך יש בשלמים, שגם הם נקראים "קרבן", למרות שבהם האדם עצמו אוכל את הרוב – הוא לא מפסיד את הבהמה הזו, והיא לא עולה על המזבח אלא האדם עצמו אוכל את הבשר לפני ה'. נוצרת קירבה. כמובן בקרבנות אחרים הדינים הם שונים, אבל זה ממחיש שהביטוי "קרבן" אין משמעו כפי ההבנות השגויות הנ"ל.)

הבנת הנקודות הללו מבהירה את הצורך של האדם להתקרב לה' ולא חלילה שה' זקוק לקרבנות.

המקדש פותח בפנינו יכולת להביע רגשות שונים באמצעות קרבנות שונים.

במהלך הלימוד נשאף ,בכל קרבן שנלמד, לנסות להבין איזה רגש הוא מביע, ונחשוב אילו היינו מביאים את הקרבן הזה איזו תפילה היינו מנסחים שתלווה את הבאת הקרבן.

להרחבה והעמקה ניתן לראות שכבר בחומשים בראשית ושמות הכרנו מקריבי קרבנות, דבר הממחיש שהרצון להביא קרבן הוא רגש טבעי של האדם, עוד קודם לציוויים על הקרבנות.

המקור בתורה	הדמויות שהקריבו	האירוע	השם בו מכונה הקרבן	השערה לסיבת ההקרבה
בראשית ד	קין והבל		מנחה	הודיה על התנובה
בראשית ח	נח	אחרי המבול	עולות	הודיה והתבטלות לפני ה'
בראשית כב	אברהם	בעקידה	עולה	התבטלות לפני ה', תחליף ליצחק
בראשית מו, א	יעקב	במהלך הירידה למצרים	זבחים	בקשה לעזרת ה' בדרך, ואולי גם הודיה על כך שיוסף חי
שמות יח	יתרו	בפגישתו עם משה במחנה	עולה וזבחים	הודיה לה'

אם כך, אחרי מתן תורה, כאשר יש משכן, הקב"ה מלמד את עם ישראל כיצד להקריב קרבנות באופן רצוי ומדויק.

<u>היכן מקריבים את הקרבנות?</u>

מזבח העולה מצופה נחושת ולכן קרוי גם **מזבח הנחושת**. הוא נמצא בחצר המשכן ולכן קרוי גם **המזבח החיצון**. עבודת הקרבנות נעשית עליו.

המזבח שנמצא בתוך אוהל מועד הוא **מזבח הקטורת**, משמש בעיקר לקטורת, מלבד פעולות מסוימות הנעשות בדם קרבן חטאת פנימית, קרוי גם **מזבח הזהב** וגם **המזבח הפנימי**.

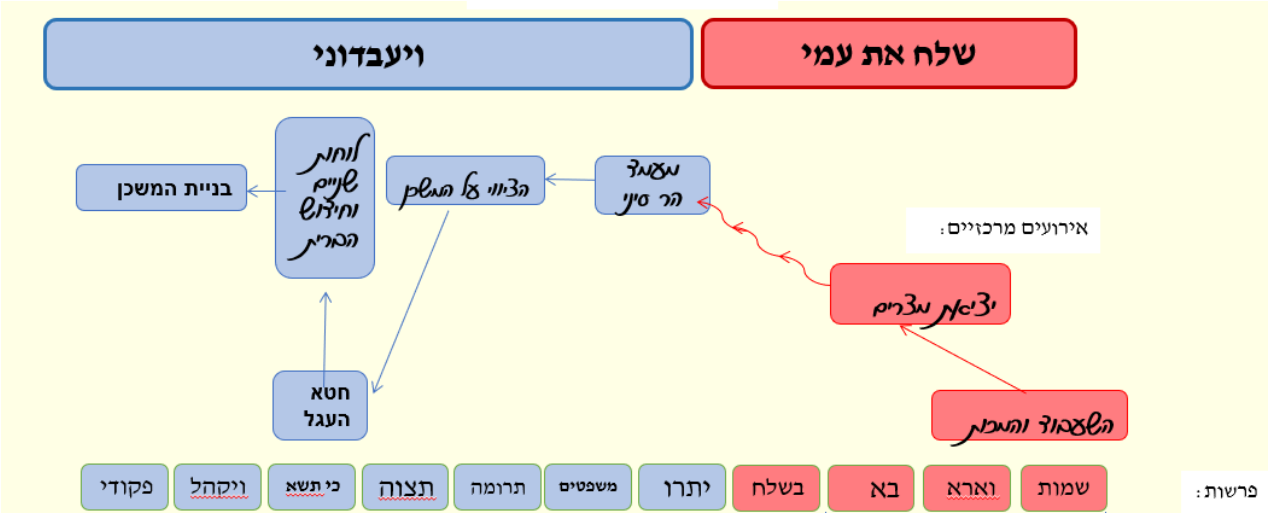
הצעת הוראה

שיעור ראשון: הקדמה לחומש ויקרא

פתיחה: העלאת נושאים שנלמדו בחומשים בראשית ושמות.

דגש על חומש שמות – המעבר מעם של עבדי פרעה לעם עובד ה'.

בתזכורת האירועים כדאי להזכיר את המבנה:

בניית המשכן אחרי חטא העגל מעידה על סליחת ה' לחטא העגל ורצון ה' שאכן ישרה שכינתו בתוך מחנה ישראל.

ההתרגשות עצומה. מה קרה בסוף חומש שמות?

קריאת הפסוקים האחרונים של חומש שמות.

משה לא יכול להכנס לאוהל מועד כי שכן עליו הענן.

1. נמלא בדף את האירועים המרכזיים שדברנו עליהם.

מהם האירועים המרכזיים בחומשים הראשונים?

בראשית: ***הבריאה, ראשית האנושות, האבות והאמהות, יוסף והאחים, הירידה למצרים***

שמות: ***השעבוד במצרים, יציאת מצרים, מעמד הר סיני, משה בהר מקבל את הלוחות, חטא העגל ושבירת הלוחות, לוחות שניים וחידוש הברית ובניית המשכן.***

נקרא את הפסוק הראשון של חומש ויקרא.

נשאל: האם זה נראה פסוק שפותח ספר שעומד בפני עצמו?

"ויקרא אל משה" – לא כתוב מי קרא למשה, דבר שמצריך לחפש מה קדם לקריאה הזאת.

התלמידים יחפשו לאיזה פסוק בשמות מ מתחבר הפסוק הראשון של פרק א בויקרא.

לד וַיְכַס הֶעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: **לה** וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: **לו** וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַסְעֵיהֶם: **לז** וְאִם־לֹא יֵעָלֶה הֶעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֵעָלֹתוֹ: **לח** כִּי עֲנַן ה' עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

נצפה שהתלמידים ישימו לב שפסוק א: **א** וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר: הוא המשך ישיר של פסוק לה.

שמות מ, לה: וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:

ויקרא א, א: וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

2.**פתיחה: ויקרא פרק א פסוק א:** "וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה"- הפתיחה נראית המשך של משהו שקדם לה.

נעיין בפסוקים האחרונים של חומש שמות. כיצד פרשת ויקרא ממשיכה את סוף חומש שמות?

<u>חומש שמות מסתיים בהקמת המשכן ובענן כבוד ה' האכסה אותו וכתוב שמשה לא יכול להכנס לאוהל מועד.</u>

<u>מתחילת חומש ויקרא ה' קורא למשה להיכנס לאוהל מועד.</u>

<u>מתי מתרחש חומש ויקרא?</u> לא כתובים בו תאריכים.

לצורך העניין, נבדוק מה התאריך המופיע בסוף חומש שמות ומה התאריך המופיע בתחילת חומש במדבר ונקבל את מסגרת הזמן של חומש ויקרא.

שמות מ, **יז** וַיְהִי **בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ** הוּקַם הַמִּשְׁכָּן:

במדבר א, **א** וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד **בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** לֵאמֹר: **ב** שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם.

המסקנה העולה: חומש ויקרא הוא במסגרת של חודש בלבד.

נשאל: היכן המקום בו נמצאים בני ישראל בחומש ויקרא?

החל מפרשת יתרו בספר שמות בני ישראל נמצאים במחנה למרגלות הר סיני.

3. מסגרת הזמן של חומש ויקרא:

ציינו מהו האירוע ומהו התאריך בסוף חומש שמות בפרק מ. ***<u>הקמת המשכן, א בניסן, שנה שניה ליציאת מצרים</u>***

מהו תאריך המפקד בתחילת חומש במדבר? ***<u>א באייר, שנה שניה ליציאת מצרים</u>***

מהי מסגרת הזמן בין שני האירועים? ***<u>כחודש ימים</u>***

4.**המקום** היכן נמצאים בני ישראל בחומש ויקרא? ***<u>במחנה למרגלות הר סיני</u>***

ראינו שחומש ויקרא מגיע מיד לאחר הקמת המשכן. נשאל: מה צריך ללמוד בשלב זה?

לאחר שנשמע את תשובות התלמידים נסכם מהם הנושאים המרכזיים המופיעים בחומש ויקרא:

יש מעט התרחשויות במהלך הספר. התרחשות הקשורה במשכן היא שבעת ימי המילואים והיום השמיני שמכשירה את הכהנים להתחלת העבודה ומכשירה את המשכן לתחילת העבודה בו.

5. **מהם הנושאים המרכזיים הנלמדים בחומש ויקרא?**

כיצד עובדים את ה' במשכן? תורת הקרבנות

- *כיצד שומרים על טהרה? הרי למשכן אסור להכנס בטומאה – דיני טומאה וטהרה*
- *כיצד עם ישראל צריך להתנהג בכדי שיהיו ראויים שהשכינה תמשיך ותשרה בקרב עם ישראל?*

קדושת האדם, המקום והזמן

כעת, נתייחס למהות חומש ויקרא ביחס לחומשים בראשית ושמות.
ציינו בתחילת השיעור את האירועים בחומשים בראשית ושמות, הבנו לקראת מה אנו הולכים בחומש ויקרא.
נקרא קטע שמבהיר את ההבדל המשמעותי בין שני החומשים הראשונים לחומש ויקרא.

6. מהות חומש ויקרא בהשוואה לחומשים שקדמו לו

לפניכם קטע מתוך הספר טללי חיים (הרב חיים כהן):

ספר שמות הוא כולו פעולות עליונות.... - יציאת מצרים, המכות וקריעת ים סוף, ולאחר מכן הופעה שמיימית עליונה של מתן תורה. אפילו עשיית המשכן בידי ישראל היא בחינת הכנת כלים כדי שהשפע העליון ירד ויאיר בישראל... **ספר שמות מבטא תנועה מלמעלה למטה**...
לעומת זאת, **ספר ויקרא** הוא... העבודה של ישראל עצמם. זה ספר של מי שעומד בתוך העולם הזה ומתאמץ להתרומם לעילא, להתקרב אל הרוממות הרוחנית. ספר זה מתעסק בעניינים השייכים אל מי ששרוי בעולם הזה... זה ספר של צימאון והתקרבות... **ספר ויקרא מבטא תנועה מלמטה למעלה**...

על פי דברים אלה, נסו לתאר את ההבדל בין החומשים בתרשים.

כל שרטוט שמשתמש בחיצים כלפי מעלה וכלפי מטה ומבטא את התוואי ואת הנאמר בקטע יתאים כאן

אנחנו עומדים ללמוד עלינו, על איך אנחנו מתקרבים לה', איך אנחנו נהיה ראויים לשכינת ה' בתוכנו.

<u>שיעור שני: הקדמה לתורת הקרבנות</u>

ניתן לפתוח בשאלה: מה זה אומר לכם קרבן? אילו שאלות זה מעלה לכם?
מכאן נגיב לאור תשובות התלמידים
אם לא עלתה המשמעות המקובלת היום לקרבן, כדאי להעלות אותה בכדי לשלול את הקשר שלה לקרבן המדובר בתורה וכדי לתת רקע לקריאת הרש"ר הירש.
נפנה לדברי הרש"ר הירש.
כדאי לתת לתלמידים להתמודד עם הפירוש ולנסות לענות על השאלות המלוות:

1. א. מהי המשמעות המאוחרת (והמוטעית בהקשר של התורה) שניתנה למילה "קרבן" לאורך השנים, לפי הרש"ר הירש? *ספל, חוכמן, הפסד, ויתור או ניזוק (כאן בפיטוי "להיות קורבן").*

ב. מאיזה שורש נובעת המילה "קרבן" לפי הקטע, ומהי משמעותה המקורית בלשון התורה?
השורש קר"ב, ומשמעותה המקורית היא להתקרב, ליזור חיבור ולהביא ליחסים קרובים והדוקים.

2. לפי דברי הרש"ר הירש, באילו יחסים מצויה המילה "קרבן"? (בין מי למי?)
מצויה אך ורק בהקשר של יחסים בין אדם לאקום (לה')
3. את צרכיו של מי בא הקרבן לספק? צטטו משפט מהקטע המוכיח זאת. *הקורבן בא לספק את צרכיו של האדם המקריב. ציטוט: הקרבן בא לספק את צרכי המקריב – ולא את צרכיו של זה שהקרבן 'קרב' אליון."*
4. הסבירו במילים שלכם: מה מנסה האדם המקריב להשיג באמצעות פעולת הקרבת הקרבן?
לקחת משהו מעולמו ולהשתמש בו כדי ליצור קשר הדוק, קרוב ומשמעותי יותר עם ה' (להשים "קרבת א-להים")
5. מדוע, לדעתכם, חשוב לרש"ר הירש להדגיש שהקרבן אינו "מתנה" לה'? מה יכולה להיות הסכנה או התפיסה השגויה אם נחשוב שהקרבן הוא מתנה? *כדי שלא נחשוב שה' נקוק לקרבנות, שחסר לו משהו, הסכנה בתפיסה כזו היא עבודת ה' שטחית או אלילית, מחשבה שה' "צריך" את המעשים שלנו, במקום להבין שהמטרה היא תיקון וקידום רוחני של האדם עצמו.*
6. הרש"ר הירש מדגיש שעיקר הקרבן הוא "קירבת א-להים". אילו פעולות או מעשים בימינו (כשאין בית מקדש) יכולים להביא את האדם לתחושת התקרבות לה'?

_____

_____

העשרה – בכיתות שהזמן מאפשר: האם הקריבו קרבנות לפני מתן תורה?

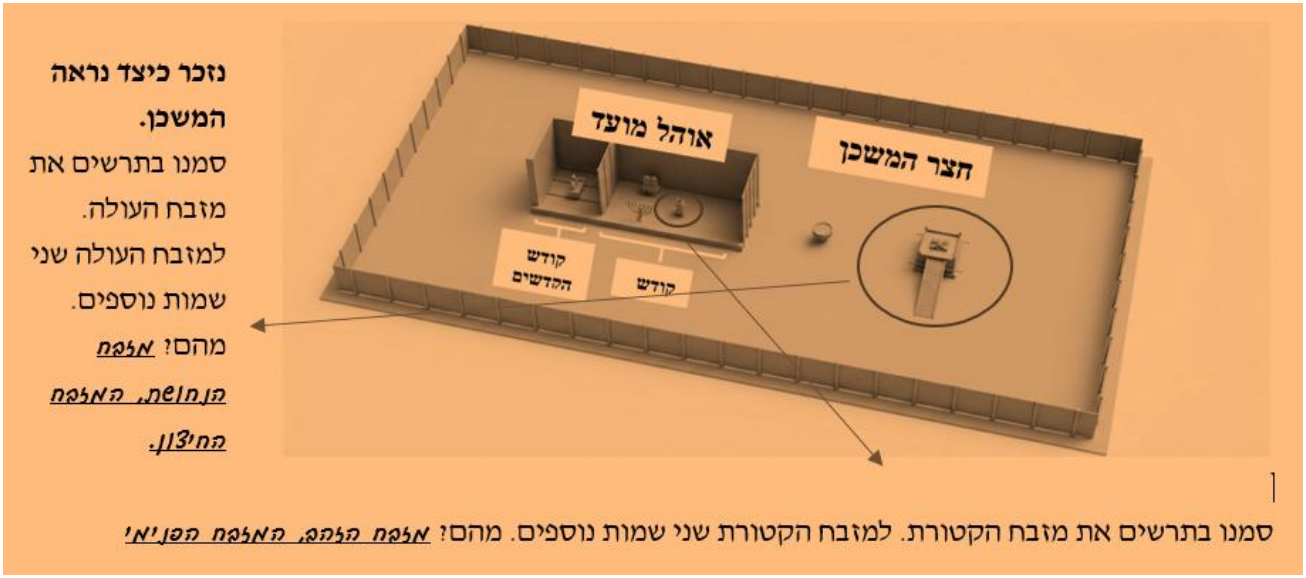
המקור בתורה	הדמויות שהקריבו	האירוע	השם בו מכונה הקרבן	השערה לסיבת ההקרבה
בראשית ד	*קין והבל*		*מנחה*	*הודיה על התנובה*
בראשית ח	*נח*	*אחרי המבול*	*עולות*	*הודיה והתבטלות לפני ה'*
בראשית כב	*אברהם*	*בעקידה*	*עולה*	*התבטלות לפני ה', תחליף ליצחק*
בראשית מו, א	*יעקב*	*במהלך הירידה למצרים*	*זבחים*	*בקשה לעזרת ה' בדרך, ואולי גם הודיה על כך שיוסף חי*
שמות יח	*יתרו*	*בפגישתו עם משה במחנה*	*עולה וזבחים*	*הודיה לה'*

- האם אנשים אלה צוו להקריב, או הקריבו מרצונם החופשי? *מרצונם החופשי*
- מה באופן כללי הביא את האנשים הללו להקריב את קרבנותיהם? *רגשות אצולים שהובילו לרצון של קניה וקרבת ה'*
- מה אנחנו לומדים מהעובדה שאנשים הקריבו קרבנות ללא ציווי על כך? *שזה רגש טבעי שקיים בעולם*
- אם הקריבו קרבנות לפני מתן תורה. מה מלמדת התורה לגבי הבאת קרבנות? *התורה מלמדת את האופן הראוי והמדויק להקרבת קרבנות במקום בו שורה שכינת ה'*

לכלל התלמידים: <u>היכן מקריבים קרבנות?</u>

בכדי להבין את עבודת הקרבנות, התלמידים צריכים להכיר את מבנה המשכן ולהבחין בין המזבחות ותפקידיהם.
מומלץ לשחזר עם התלמידים את חלקי המשכן והכלים השונים.
במידה ולא למדו את פרקי המשכן בספר שמות, כדאי לתת את המידע הנדרש ללא לימוד מתוך הפסוקים.
נתייחס למבנה: החצר והמשכן עצמו, הפרוכת המבדילה בין הקודש לקדש הקדשים.
נתייחס לכלים הנמצאים בתוך המשכן:
בקודש הקדשים: ארון הברית – בו נמצאים הלוחות ושברי הלוחות
בקודש: מנורה, שולחן לחם הפנים ומזבח הזהב.
בחצר המשכן: מזבח העולה והכיור

נמלא את המשימה בדף המלווה.

הדרכה למורה לפרק א – קרבן עולה

ידע בשיעור:

התבוננות כללית על פרקים א – ג: קרבנות הנדבה

יש ערוצים שונים בהם אנו יוצרים קשר עם הקב"ה:

קיום מצוות, תפילה ועוד.

עוד לפני בניית בית המקדש אנשים הקריבו קרבנות לה', כבר קין והבל הרגישו שהקרבנות הם ערוץ פניה לה'. עד מתן תורה, הקרבת קרבנות נעשתה ללא הלכות. אך בשעה שה' משרה שכינתו במשכן, יש כללים ברורים כיצד מקריבים קרבנות.

ישנם קרבנות שאדם יכול להביא בנדבה וישנם קרבנות שאדם מחויב להביא.

בפרשות ויקרא – צו (פרקים א - ז) אנו לומדים על חמישה סוגי קרבנות:

עולה, מנחה ושלמים – קרבנות נדבה

חטאת ואשם – קרבנות חובה.

בתכנית הלימודים בחרנו במה להתמקד לגבי כל קרבן.

ברוב הקרבנות נלמד פסוקים רק מפרשת ויקרא. בשלמים – נשלב פסוקים גם מפרשת צו.

בשיעורים הקרובים נעסוק בקרבנות שאדם יכול להביא מתוך רצון ובחירה, כנדבה.

בכל פרק נלמד את הפעולות המרכזיות בקרבן, ננסה להבין מה סוג הפניה לה' שאדם רוצה להביע בכל קרבן וקרבן וננסה לחבר את הרעיונות לחיים שלנו היום בעבודת ה' שלנו.

בכדי ללמוד את הפעולות המרכזיות בכל קרבן המובא מבהמה נכיר את התבנית הבאה:

תבנית שתלווה אותנו בלימוד קרבנות מבהמות

יש פעולות מקדימות, שקיימות בכל קרבן המובא מבהמה:

1. **הבאה** - מביאים את בעל החיים. בתורה משתמשים במונח *"הקרבה"*
2. **סמיכה** - נתינת שתי ידיים על ראש הבהמה, הסמיכה מתבצעת בדרך כלל על ידי בעל הקרבן. בזמן סמיכת הידיים פונה בעל הקרבן אל ה' בתפילה הקשורה בסיבת הבאת הקרבן.
3. **שחיטה וקבלת הדם** – את הדם תוך כדי השחיטה מקבלים לתוך כלי.

יש פעולות שמשתנות בין סוגי הקרבנות:

לגבי כל קרבן נשים לב ל:

1. **פעולות הנעשות בדם** של הקרבן – לא זהות בכל הקרבנות
2. מה **מקטירים** (שורפים על גבי המזבח) מבשר בעל החיים המוקרב?
3. מה עושים עם **שאר הבשר** שלא הוקטר?

פרק א'

מה בפרק?

הפרק מחולק לשלוש פרשיות:

פסוקים א-ט: הקדמה ועולת הבקר

פסוקים י-יג: עולת הצאן

פסוקים יד-יז: עולת העוף

<u>מתוך מתווה תכנית הלימודים לפרק א:</u>

קורבן עולה- קורבן שכולו עולה לה׳

- מבט כללי על הפרק וזיהוי בעלי החיים מהם ניתן להקריב את הקרבן.

- <u>לימוד פסוקים א- ט:</u>

זיהוי פעולות ההבאה, סמיכת הידיים, שחיטה, ידיעה כללית שיש פעולות הנעשות בדם הקרבן ומה מקטירים.

<u>פסוקים א-ב:</u>

(א) וַיִּקְרָ֖א אֶל־מֹשֶׁ֑ה וַיְדַבֵּ֨ר יְהוָ֤ה אֵלָיו֙ מֵאֹ֣הֶל מוֹעֵ֔ד לֵאמֹ֖ר: – לפסוק זה התייחסנו בהקדמה ללימוד החומש וללימוד הקרבנות

(ב) דַּבֵּ֞ר אֶל־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵל֮ וְאָמַרְתָּ֣ אֲלֵהֶם֒ אָדָ֗ם כִּֽי־יַקְרִ֤יב מִכֶּם֙ קָרְבָּ֔ן לַיהוָ֔ה

מִן־הַבְּהֵמָ֕ה:

מִן־הַבָּקָ֖ר וּמִן־הַצֹּ֑אן תַּקְרִ֖יבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶֽם:

את פסוק א למדנו בהקדמה ומפסוק ב לומדים שכאשר אדם מביא קרבן מבהמה, האפשרויות להבאה הן או בקר או צאן (כבשים/ עזים). אין בהמות אחרות הכשרות לקרבן.

פסוקים ג-ט:

מכאן אנו נכנסים לקרבן עולה.

(ג) אִם־עֹלָ֥ה קָרְבָּנ֖וֹ – אם אדם בוחר להביא קרבן עולה, קרבן עולה מופיע כקרבן נדבה.[1]

כפי שציינו בהקדמה ללימוד הקרבנות, מה שילווה אותנו הוא תשומת הלב לפעולות המרכזיות בכל קרבן:

<u>בכל אחד מהם יופיעו:</u>

הבאה = בלשון התורה: פועל מהשורש קר״ב

סמיכת ידיים

שחיטה

<u>יהיו הבדלים בין הקרבנות לגבי:</u>

פעולות שהכהן עושה בדם

הקטרה של חלקים מהבשר

מה נעשה עם בשר הקרבן שלא הוקטר.

בעיון בפסוקי עולת הבקר נוכל לאתר את הפעולות הללו: (על מנת להקל, בסוגריים מרובעים מופיעים הסברים למילים שצריכות ביאור מילולי)

(ג) אִם־עֹלָ֥ה קָרְבָּנ֖וֹ מִן־הַבָּקָ֑ר זָכָ֤ר תָּמִים֙ יַקְרִיבֶ֔נּוּ אֶל־פֶּ֥תַח אֹ֖הֶל מוֹעֵ֣ד יַקְרִ֑יב אֹתֹ֛ו לִרְצֹנֹ֥ו לִפְנֵ֖י ה׳: [=שיהיה רצוי לפני ה׳]

(ד) וְסָמַ֥ךְ יָדֹ֛ו עַל־רֹ֥אשׁ הָעֹלָ֖ה וְנִרְצָ֥ה לֹ֛ו לְכַפֵּ֥ר עָלָֽיו: [יתקבל ברצון ויתכפר לו]

(ה) וְשָׁחַ֥ט אֶת־בֶּן־הַבָּקָ֖ר לִפְנֵ֣י ה׳ וְהִקְרִ֣יבוּ בְּנֵי־אַהֲרֹ֗ן הַכֹּהֲנִים֙ אֶת־הַדָּ֔ם וְזָרְק֥וּ אֶת־הַדָּ֖ם עַל־הַמִּזְבֵּ֑חַ סָבִ֕יב אֲשֶׁר־פֶּ֥תַח אֹ֖הֶל מוֹעֵֽד:

(ו) וְהִפְשִׁ֥יט אֶת־הָעֹלָ֖ה וְנִתַּ֥ח אֹתָ֖הּ לִנְתָחֶֽיהָ:

(ז) וְנָתְנ֣וּ בְנֵי־אַהֲרֹ֤ן הַכֹּהֵן֙ אֵ֔שׁ עַל־הַמִּזְבֵּ֖חַ וְעָרְכ֥וּ עֵצִ֖ים עַל־הָאֵֽשׁ:

(ח) וְעָרְכ֣וּ בְנֵי־אַהֲרֹ֗ן הַכֹּהֲנִים֙ אֵ֣ת הַנְּתָחִ֔ים אֶת־הָרֹ֖אשׁ וְאֶת־הַפָּ֑דֶר [החלב] עַל־הָעֵצִ֛ים אֲשֶׁ֥ר עַל־הָאֵ֖שׁ אֲשֶׁ֥ר עַל־הַמִּזְבֵּֽחַ:

[1] ישנם גם קרבנות עולה שהם חובה, הן קרבנות ציבור (עולת התמיד ועוד) והן קרבנות של היחיד (עולת ראייה בשלושת הרגלים ועוד). דיני ההקרבה נלמדים מפסוקים אלה. על מנת לא לבלבל את התלמידים אנו מתייחסים בלימוד אל הקרבן רק כקרבן נדבה.

(ט) וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַה׳: [אשה= חלקי הקרבן העולים באש המזבח, ריח ניחוח לה׳= ביטוי לנחת רוח של ה׳ מהבאת הקרבן, ואין הכוונה שה׳ נהנה מהריח, אין ליחס הרחה לה׳.]

בעזרת ההדגשות ניתן להתמקד בנקודות המרכזיות שאנו רוצים שהתלמידים ישימו לב אליהם.

הבאה - האדם מקריב, מקרב את קרבנו לכניסה למשכן.

סמיכה - האדם שמביא את הקרבן סומך ידיו על ראש הקרבן, זה השלב בו הוא פונה לה׳ בתפילה בהתאם לרצונו ולסיבת ההקרבה של הקרבן.

שחיטה – בשעת השחיטה (הכשרה גם באדם שאינו כהן) בעזרת כלי קיבול מקבלים את הדם.

פעולות בדם - בקרבן עולה הכהנים מביאים את הדם אל המזבח **וזורקים על מזבח העולה סביב -** מתיזים בשתי פינות נגדיות של המזבח, כך שמגיע דם לכל פאות המזבח.

הקטרה – בקרבן עולה מקטירים את **הכל.**

[בפרשת צו מסופר מה עושים עם העור, אך אין בשר שנשאר לטפל בו כיון שכל חלקי הבהמה מוקטרים].

זאת אחת הסיבות לשמו של הקרבן - הוא עולה כולו לה׳.

כמה משפטים על הפסוקים מתוך היחידה שאיננו מתמקדים בהם, מופיעים בהערה[2].

פסוקי עולת הצאן ועולת העוף לא נלמדים במסגרת תכנית הלימודים.

<u>התבוננות במשמעות קרבן עולה</u>

מה מביא את האדם לבחור להביא קרבן עולה שכולו עולה לה׳? איזה מצב נפשי יכול להתאים להקרבת קרבן כזה?

יש כמובן אפשרויות רבות: ביטוי התבטלות מוחלטת לפני ה׳, מתוך מצוקה ורצון לישועה, מתוך תחושת ריחוק ורצון לקרבת ה׳ ועוד ועוד.

בפסוק ד׳ כתוב ״וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו״, דבר המלמד שיש בכוחו של קרבן עולה להוות כפרה. כפרה על דבר שאין חובה להביא עליו קרבן, שכן הוא מופיע כאן כקרבן נדבה (״אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ״). חז״ל לימדונו על מה מכפרת עולה:

בבלי יומא ל״ו א: רבי עקיבא אומר: אין עולה באה אלא על **עשה** ועל **לא תעשה שניתק לעשה**

על עשה: הכוונה שביטל ולא קיים מצות עשה, למשל: לא ישב בסוכה בחג סוכות, לא ברך ברכת המזון.

על לא תעשה שניתק לעשה: מצות לא תעשה שלצידה יש מצות עשה המאפשרת לתקן את העבירה. למשל: יש איסור לגזול ויש מצוה המתקנת את המעשה ״וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל״.

אין חובה להביא קרבן במקרים הללו, אך אם אדם רוצה להתקרב לה׳ ולזכות בכפרה על החטאים הללו הוא יכול להביא קרבן עולה.

אפשרות נוספת מופיעה במדרש ויקרא רבא.

ויקרא רבא (ז, ג): תני רבי שמעון בן יוחאי, אין העולה באה אלא **על הרהורי עבירת הלב.**

אדם שמרגיש שמחשבותיו וליבו עסוקים בהרהורים של חטא מסוגים שונים ומרגיש שהוא רוצה קרבת ה׳ ורוצה כפרה על ההרהורים הללו, יכול להביא קרבן עולה.

---

[2] פסוקים ו – ט עוסקים בהכנת הבהמה להקטרתה: הפשטת העור, נתיחה לחלקים – על מנת שהבמה תשרף בפרק זמן סביר, רחיצת החלקים המלוכלכים – לא ראוי להעלות חלקים בזויים על המזבח.
פסוק ז – כיון שמדובר בקרבן הראשון יש תיאור של נתינת האש ועריכת העצם על המזבח.

<u>הדרגתיות: בקר - צאן - עוף</u>

מנחות יג, יא: נאמר בעולת הבהמה "אשה ריח ניחוח", [ובעולת העוף "אשה ריח ניחוח"], ובמנחה "אשה ריח ניחוח", ללמד, שאחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין אדם את דעתו לשמים.

כל אחת מהפרשיות של עולת הבקר (שהוא היקר ביותר), של עולת הצאן (שהוא יקר פחות מהבקר), של עולת העוף (הזול מביניהם), ושל מנחה המופיעה בפרק הבא (שזולה אף יותר מן העוף) חותמת במילים "**אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחֹוחַ לַה'**",

ערך הקרבן נמדד לפני ה' על פי כוונת המקריב ורצונו לשם שמים ולא על פי גודלו או ערכו הכספי של הקרבן.

הצעת הוראה

פתיחה:

באילו מצבים בחיים אנשים מרגישים רצון או צורך לפנות לה'?

נשמע תשובות מהתלמידים ובמידת הצורך נכוון לכיוונים שלא עלו. כגון: מצבי מצוקה, מצבי שמחה והודיה...

באילו אופנים אנשים מביעים את הרגשות שלהם כלפי ה'? נשמע תשובות. תפילה, תהילים, הפרשת חלה, צדקה, פדיון נפש, סעודת הודיה, ברכת הגומל ועוד.

בזמן שבית המקדש קיים, יש ערוץ נוסף של תקשורת עם ה'.

ערוץ הקרבנות, שגם דרכו אדם מביע את הרצונות והרגשות שהעלינו.

בשיעורים הקרובים נלמד על קרבנות שאדם יכול להביא מתוך רצון ובחירה, כנדבה.

ישנם שלושה קרבנות כאלה.

- נפנה את התלמידים לרפרף על פתיחות פרקים א-ג ולאתר את שמות הקרבנות.
  הם יכתבו בדף את שמות הקרבנות.
- נסביר שכל אחד מקרבנות אלה שונה ויכול לבטא ביטויי רגשות שונים.

נלמד על כל קרבן ולפי המאפיינים של הקרבן, נוכל לנסות להבין באילו מקרים יתאים לבחור בקרבן זה או אחר.

עיינו בפסוקים הראשונים בכל אחד מהפרקים א, ב ו-ג, ומצאו מהו שם הקרבן עליו מדבר כל פרק.

פרק א: _____

פרק ב: _____

פרק ג: _____

- כדי להבין כיצד מקריבים קרבן מבעלי חיים, נכיר את התבנית הבאה:

הסדר בתבנית הבאה הגיוני מאוד וכדאי להאיר את עיני הילדים על כך.

נמלא ביחד עם התלמידים:

תבנית שתלווה אותנו בלימוד קרבנות מבהמות

יש פעולות מקדימות, שקיימות בכל קרבן המובא מבהמה:

1. **הבאה** - מביאים את בעל החיים. בתורה משתמשים במונח *<u>"הקריבה"</u>*
2. **סמיכה** - נתינת שתי *<u>ידיים</u>* על *<u>ראש הבהמה</u>*

   על ידי מי מתבצעת בדרך כלל הסמיכה? *<u>בעל הקרבן</u>*

   מה הוא עושה בזמן סמיכת הידיים? *<u>פונה אל ה', מתפילה הקשורה בסיבת הבאת הקרבן</u>*
3. **שחיטה וקבלת הדם** – את הדם תוך כדי השחיטה מקבלים לתוך כלי.

יש פעולות שמשתנות בין סוגי הקרבנות:

<u>לגבי כל קרבן נבדוק:</u>

1. מהן **הפעולות הנעשות בדם** של הקרבן?
2. מה **מקטירים** (שורפים על גבי המזבח) מבשר בעל החיים המוקרב?
3. מה עושים עם **שאר הבשר** שלא הוקטר?

כעת נגיע לפרק א.

נתחיל מסיפור שתמציתו מופיעה בדף לתלמידים ונפנה את התלמידים לעיון מרפרף בפרק על מנת לאתר מאילו בעלי חיים ניתן להביא קרבן עולה. [איתור פרטים]

נסב את תשומת ליבם לסיוע שנותנת חלוקת הפרשיות באיתור.

דמיינו אדם שבזמן שבית המקדש קיים עומד לפני ניתוח גדול, בנוסף לתפילות הוא החליט להביא קרבן עולה. מה זה אומר להקריב קרבן עולה?

1. נעיין בפסוקים ונראה אילו אפשרויות עומדות בפנינו.

קרבן עולה ניתן להקריב משלושה סוגי בעלי חיים: (היעזרו בחלוקה לפרשיות)

- בפסוקים ג'- ט' : ויקרא
- בפסוקים י'- י"ז : במדבר
- בפסוקים י"ד – ט"ו : עוף

נתבונן בפסוקים עולת הבקר וניתן לתלמידים לנסות לאתר בכוחות עצמם את הנדרש במשימת הצביעה. [איתור פרטים]

2. לפניכם פסוקים ג- ט העוסקים בעולה הבאה מן ה ויקרא

(ג) אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי ה׳׃

(ד) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו׃

(ה) וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי ה׳ וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

(ו) וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ׃

(ז) וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ׃

(ח) וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃

(ט) וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַה׳׃

הדגישו בחמישה צבעים שונים:

את המילים המתארות את **ההבאה** של הקרבן, בצבע _____.

את המילים המתארות את **סמיכת הידיים** על ראש הקרבן, בצבע _____.

את המילים המתארות את **השחיטה** של הקרבן, בצבע _____.

את המילים המתארות את **הפעולות בדם** הקרבן, בצבע _____.

את המילים המתארות **מה מהקרבן שורפים על גבי המזבח** , בצבע _____.

לאחר שנלמד יחד את הפסוקים בדגש על הסבר הפעולות הנ"ל, ניתן לתלמידים לבחון את עצמם בשלושת הסעיפים הבאים וביחד נענה על הסעיף העוסק בשם הקרבן.

3. בעקבות הפסוקים:

א. איזו פעולה בלשון התורה מבטאת את ההבאה של הקרבן? ***הקרבה***

ב. כיצד נקראת בלשון התורה פעולת השריפה על גבי המזבח? ***הקטרה***

ג. מה מחלקי הבהמה שורפים על גבי המזבח? ***את הכל***

ד. לאור מה שעניתם בסעיף הקודם, מדוע מתאים לקרבן עולה השם 'עולה'? ***כיון שהכל עולה על המזבח***

סיימנו את הבנת התהליך, כעת נתייחס לאפשרויות השונות להבאת עולה – בקר, צאן ועוף.

נרצה לבחון האם זה משנה מה מבעלי חיים אלה אדם יבחר להביא בתור עולה?

נבין את משמעות המושג "אשה ריח ניחוח לה'" ונדון בהופעתו בכל אחד מסוגי העולות.

לצורך כך נפנה את התלמידים לשאלה 4 וניתן להם למלא את הפרטים הנדרשים בסעיפים א- ב.

לאחר מכן נלמד ונמלא יחד את סעיפים ג-ד.

4. רשמו שוב את רשימת בעלי החיים מהם מביאים עולה לפי סדר הופעתם בפרק: ***בקר, צאן ועוף***

מהי ההדרגה העומדת מאחורי סדר זה? ***מהיקר ביותר לנזול ביותר***

ב. האם זה משנה איזה בעל חיים יביא האדם לקרבן?

בכדי לבדוק זאת, נעיין בפסוק האחרון בכל פרשייה.

העתיקו את ארבע המילים החותמות את כל אחת משלושת הפרשיות:

עולת ה***בקר*** מסתיימת במילים: ***אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַה'***

עולת ה***צאן*** מסתיימת במילים: ***אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַה'***

עולת ה***עוף*** מסתיימת במילים: ***אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ לַה'***

ג. נסביר את משמעות המילים האלה: ***קרבן העולה באש ועושה נחת רוח לפני ה', מתקבל ברצון***

ד. מה ניתן ללמוד מכך שאותן מילים חוזרות בכל אחת מהפרשיות הללו?

כל אחד מקרבנות אלה יכול מתקבל ברצון לפני ה' באותה מידה

בכיתות מתקדמות ניתן להעמיק ולקרוא גם את המשנה הבאה:

מנחות יג, יא: נאמר בעולת הבהמה [= עולת הבקר ועולת הצאן], אשה ריח ניחוח",
[ובעולת העוף "אשה ריח ניחוח"],
ובמנחה "אשה ריח ניחוח",
ללמד, שאחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין אדם את דעתו לשמים.

המשנה מלמדת אותנו את העקרון **שהעיקר הכוונה ולא האם אתה מביא משהו גדול או קטן.**

גם מי שלא מלמד את המשנה, חשוב ללמד את העקרון הנלמד מהחזרה "אשה ריח ניחוח לה'".

בשלב זה, נחזור לחוויה ולרגשות שיכולים להביא את האדם לבחור להביא קרבן שכולו עולה לה'.

נדון ונשמע את רעיונות התלמידים לשאלות:

5. א. אם נתבונן במקרה בו התחלנו את העיון, אדם שעומד לפני ניתוח גדול. מה לדעתכם הניע אותו לבחור להביא דוקא קרבן שכולו עולה לה'? (זה הקרבן היחיד שכולו עולה לה' ואף אחד לא שותף באכילתו)

ב. הציעו רעיונות נוספים לרגשות או מקרים שיכולים לדעתכם לגרום לאדם להביא דוקא קרבן עולה - שהוא אינו מקבל ממנו כלום - והוא עולה כולו לה׳?

_____

_____

מנעד התשובות רחב וכל תשובה מנומקת תתקבל.

הצעות לתשובות: תחושה של אפסות מול ה׳, רצון לתת הכל ללא כל הנאה אישית, מקום של חשבון נפש ורצון לקרבת ה׳, וכו׳.

בכיתות בהן מתאימה העמקה ניתן להביא את המקורות המופיעים בדף. ניתן לבחור מקור אחד מתוכם.

אם מלמדים מקורות אלה, חשוב להבהיר שהבאת קרבן לכפרה על אחד מהדברים המוזכרים במקורות הוא רשות ולא חובה.

נכוון את התלמידים לחוש את הצער שמלווה את האדם שמרגיש ריחוק מהקב״ה בעקבות המקרים הללו והרצון שלו להרגיש שמכופר לו ושהוא חוזר לקרבת ה׳.

עיינו בפסקאות הבאות ולאחר מכן מלאו את המשימה.

בפסוק ד׳ כתוב ״וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו״, דבר המלמד שיש בכוחו של קרבן עולה להוות כפרה. כפרה על דבר שאין חובה להביא עליו קרבן, שכן הוא מופיע כאן כקרבן נדבה (״אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ״). חז״ל לימדונו על מה מכפרת עולה:

בבלי יומא ל״ו א: רבי עקיבא אומר: אין עולה באה אלא על **עשה** ועל **לא תעשה שניתק לעשה**

ויקרא רבא (ז, ג): תני רבי שמעון בן יוחאי, אין העולה באה אלא **על הרהורי עבירת הלב**.

מהם שלושת הדברים האלה?

א. **על עשה:** הכוונה שביטל ולא קיים מצות עשה.

<u>דוגמא</u>: אדם לאורך חג סוכות לא נכנס לסוכה, אכל ועשה הכל בבית. לאחר מכן הוא הרגיש צער על כך, אין עונש על כך ואין דרך לתקן את מה שהיה. חז״ל מלמדים שקרבן עולה שיביא יכפר לו על זה.

ב. **על לא תעשה שניתק לעשה:** מצות לא תעשה שלצידה יש מצות עשה המאפשרת לתקן את העבירה. <u>דוגמא</u>: יש איסור לגזול ויש מצוה המתקנת את המעשה ״וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל״. האדם שגזל השיב את הגזלה ובכל זאת מרגיש שהאירוע הזה הרחיק אותו מה׳, הוא רוצה כפרה גמורה על הדבר הזה. קרבן עולה יכול לכפר על זה.

ג. **על הרהורי עבירת הלב**: אדם מצטער על זה שיש לו מחשבות של חטא, הוא לא ביצע חטא ממשי אך מרגיש ריחוק מה׳ ורוצה לשוב ולהתקרב לה׳ ולהתקדם בעבודת הלב שלו שמחשבותיו יהיו טהורות. גם במקרה זה, שאין חובה להביא קרבן, הוא יכול להביא עולה בנדבה ויכופר לו.

בחרו את אחת האפשרויות וכתבו מה לדעתכם מרגיש וחושב אדם שבאחד המקרים האלה מחליט שהוא רוצה להביא קרבן לה׳.

מטרת שתי המשימות האחרונות לחבר את לימוד קרבן העולה לחיים האישיים של התלמידים. כדאי לתת זמן שקט בכיתה שכל אחד ישיב על השאלות הללו.

לסיכום ניתן לשמוע תשובות של תלמידים.

5. לאור כל מה שלמדתם עד כה על קרבן עולה, דמיינו שאתם מביאים קרבן עולה. חשבו מה מניע אתכם לבחור דוקא בקרבן זה ונסחו תפילה שהייתם רוצים להתפלל בשעת סמיכת הידיים על ראש הקרבן.

6. בחרו נקודה שלמדתם בשיעור על קרבן עולה שיכולה להשפיע עליכם ביום-יום שלכם.

דוגמאות לנקודות מהלימוד על העולה שיכולות להשפיע עלינו בחיי היום- יום:

- אחד המרבה ואחד הממעיט – לקבל באהבה גם מחוות קטנות
- תודעה של רצון בקרבת ה' – לנסות לקיים מצוות לא רק כי צריך אלא מתוך רצון לקרבת ה'.
- תודעה של קטנותנו ביחס לה' – לשחרר גאוה ויחס של עליונות כלפי אחרים, לזכור את מקומנו ולהתנהג בענווה ובכבוד לאחרים.

ועוד...

פרק ב - קרבן מנחה

בשיעור זה נלמד את פרק ב העוסק בקורבן מנחה.

מה בפרק?	מה במתווה תכנית הלימודים וכלול בחומר למבחן מפמ"ר?
פסוקים א - ג: מנחת סולת	**חובה**
פסוקים ד – י: ארבע אפשרויות נוספות להבאת מנחה	**חובה - ידיעה כללית שיש אפשרויות בחירה נוספות במנחה.** **העמקה - לימוד ארבעת הסוגים מתוך הפסוקים**
פסוקים יא – יג: דינים נוספים הקשורים במנחה ובקרבנות	**חובה**
פסוקים יד – טז: מנחת הביכורים – מנחת העומר המובאת בליל ט"ז בניסן.	**לא מופיע בתכנית הלימודים**

פסוקים א – ג: מנחת סולת

ידע בשיעור:

בשונה משאר הקרבנות, קורבן מנחה מובא **מן הצומח** ולא מבעלי חיים.
הוא מתואר בפסוקים אלה מזוית של קרבן **נדבה שיכול להביא היחיד**. יש מנחות רבות של ציבור ומנחות שאדם מביא כחובה (באופן קבוע יחד עם הבאת קרבנות עולה ושלמים).
דיני המנחות הם אותם דינים ואנחנו נתייחס בלימוד למנחת נדבה, כפי שפותח הפסוק הראשון "נפש כי תקריב".

מרכיבי המנחה:
המרכיב העיקרי בקורבן מנחה הוא **הסולת** – הטחונה מחיטים,
עליה יוצקים את ה**שמן** – שמן זית
ונותנים על הבלילה את ה**לבונה** – צמח בעל ריח טוב, אחד מסממני הקטורת.

רש"ר הירש על פסוק א: "... קמח (סולת) הוא סמל המחיה; הוא מייצג את כל הנכסים [רכוש] החומריים שחיי האדם תלויים בהם. מכאן, שמשמעות הסולת הקרבה במנחה כאות להכנעה היא, שהתנאי לעצם קיומנו נמצא בידי זה שהמנחה הוגשה אליו.
אם נוסף שמן לסולת, התוצאה היא ש'שְׁמֶנָה לַחְמוֹ' (בראשית מט, כ), או, כנאמר באופן כללי יותר, 'שָׁמֵן חֶלְקוֹ' (חבקוק א, טז) – 'עשירות' ו'לחם שמן' מתוספים למחיה הפשוטה.
הלבונה היא מסממני הקטורת ולה ריח טוב. היא מוסיפה לדברים הנזכרים את עניין 'שביעות הרצון', אשר אינה פועל יוצא הבא מעצמו ממחיה ועשירות, אלא היא ברכה נפרדת בזכות עצמה; שכן ייתכן שאדם ייהנה ממעדני עולם אך יישאר בלתי מרוצה. לפי הנאמר בהמשך (פסוק ב), הלבונה הינה חלק העומד בפני עצמו של הקרבן – בנוסף על הסולת הבלולה בשמן".

הבאת מנחה היא ביטוי של הבנה שכל מזוננו הוא מאת ה', הוספת השמן והלבונה יכולים לבטא את תודתנו או בקשתנו לשפע ולשביעות רצון.

נתייחס לשלבי ההקרבה המופיעים בפסוקים:

- **הבאה:** מביא הקרבן מגיע למקדש עם חומרי הגלם ומביא אותם לכהן.

(ב) וְהֵבִיאָה [יביא אותה] אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים

<u>מה יעלה ויוקטר על המזבח?</u>

קמיצה: וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה':

- נלמד מהי פעולת הקמיצה. הכהן לוקח חלק מהמנחה בשלוש אצבעותיו האמצעיות על ידי סגירת האצבעות ובשתי האצבעות הצדדיות הוא משתמש כדי לנקות את חלקי הקמח שלא נכנסו בתוך שלוש האצבעות.

הכהן קומץ מהסולת ומהשמן: וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ

ובנוסף לוקח הכהן את כל הלבונה: עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ.

הקטרה: הם מוקטרים על המזבח: וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה .

- כפי שמובן מהקשר המילה בפסוק: מה שעולה על המזבח מהמנחה נקרא בפסוק: **אזכרה**.

רש"י מסביר את הסיבה:

אזכרתה הקומץ העולה לגבוה – הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח.

- **מה עושים עם רוב המנחה שלא הוקטרה על המזבח?**

(ג) וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי ה':

כל מה שלא עולה על המזבח – אוכלים הכהנים. [המנחה היא בדרגת קדשי קדשים הנאכלים בחצר המשכן]

הצעת הוראה לפסוקים א-ג:

- כהמשך ללימוד פרק א, נזכר באפשרויות השונות להבאת קרבן עולה: בקר, צאן או עוף.

נחשוב על אדם שאפילו כסף לעוף אין לו. האם לא יוכל להקריב קרבן נדבה?

ניגש לפסוקים א-ג.

התלמידים יאתרו את מרכיבי קרבן המנחה. (ימלאו בשאלה 1)

אנחנו צריכים ללמוד כיצד מקריבים קרבן מהצומח.

מה מקטירים וכיצד?

אם לא מקטירים הכל – מה עושים עם מה שלא הוקטר.

נלמד מהי פעולת הקמיצה.

נפנה את התלמידים לשאלות 2,3. [איתור פרטים, ציטוט]

בפרק א למדנו על קרבן ***עולה*** המוקרב **מבעלי חיים**. מה מוקטר מקרבן זה על המזבח? ***הכל***.

בפרק ב נלמד על קרבן שמובא **מן הצומח**.

פסוקים א-ג: מנחת סולת

המרכיב בלשון התורה	ממה עשוי
סולת	חיטה – טחונה דק ומנופה היטב
שמן	זית
לבונה	שרף ריחני המופק מעץ ה ***לבונה***

2. **מה מקרבן המנחה מקטירים על המזבח?**

הפעולה הנראית בציור נקראת "קמיצה"

א. את הכמות של הקומץ לוקחים רק **משני** חומרים של המנחה. אילו הם?

בלשון התורה: ***מסלתה ומשמנה***

בלשונכם: ***מהסולת ומהשמן של המנחה***

ב. מה מקטירים על המזבח בנוסף לחומרים שעלו בקומץ? ***את כל הלבונה***

3. **מה עושים עם הכמות שאינה מוקטרת על המזבח?** ***הכהנים אוכלים***

תוך כדי לימוד הפסוקים נידרש להבנת הביטוי "אזכרתה" ולשם כך ניעזר בפירוש רש"י, המסביר:

- מה נקרא "אזכרה" - ומדוע נקרא כך?

(ב) אזכרתה- *הקומץ העולה לגבוה, הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח.*

ראו משימה 4 על פירוש זה בדף העבודה. [לימוד פרשנות]

4. א. מה שעולה על המזבח נקרא בפסוק ב גם ***"אזכרה"***

ב. נעיין בפירוש רש"י הבא:

אזכרתה - הקומץ העולה לגבוה [=לה'], הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה [=בעל המנחה] לטובה ולנחת רוח.

- מתחו קו בתוך פירוש רש"י מתחת למילים המסבירות שאזכרה היא ביטוי לחלקי המנחה המוקטרים על המזבח.

- הקיפו בתוך פירוש רש"י את המילים המסבירות מדוע החלקים המוקטרים על המזבח נקראים אזכרה.

הסבירו בלשונכם את הטעם לכך שהחלקים המוקטרים על המזבח נקראים אזכרה.

החלקים המוקטרים על המנחה מזכירים אותנו לטובה לפני ה', ולכן נקראים אזכרה

- נסכם את פרטי מנחת הסולת
- **בלימוד הבסיסי** נשוחח על משמעות הבאת המזון הבסיסי לקרבן.

בלימוד מעמיק מופיע בסוף הדף מלווה הלמידה, פירושו של רש"ר הירש עם משימה נלווית.

- את פירוש רש"י על "נפש כי תקריב" מומלץ ללמד עם סיום לימוד יחידת פסוקים א – ג. הוא מוסיף רובד מעבר לפסוקים ולא נדרש להבנת פשט הפסוקים.

את לימוד פירוש רש"י זה מומלץ ללמוד על פי תבנית לימוד פרשנות המופיעה בפורטל. להלן הפירוט: מומלץ לתת לתלמידים להתנסות בהדרגה במילוי המשימות.

עיון בפסוק: נשים לב לפירוש הפשט של המילה "נפש"

עיון בפרשן והבנת הפירוש:

מה עשה רש"י? רש"י מביא טעם להופעת המילה "נפש" דוקא במנחה.

פירוש המילה בהקשרה בפסוק נשאר כפי שמובן מהפשט – אדם שיקריב מנחה..., אך רש"י מלמד אותנו רובד נוסף של משמעות השימוש במילה "נפש" דוקא לגבי עני שבדרך כלל מביא מנחה.

[לימוד פרשנות]

5. לאחר שלמדנו מהי מנחת סולת, תוכלו לשער מהי הרמה הכלכלית של אדם שבדרך כלל יבחר להביא בנדבה מנחת סולת? ***אדם פשוט רמה כלכלית נמוכה***

נעמיק בהבנת פירוש רש"י לפסוק א, ד"ה **"ונפש כי תקריב".**

עיון בפסוק: על פי הפשט, כתבו בלשונכם את המילים "נפש כי תקריב" אדם שיקריב

כיצד ביטוי זה מופיע בפרק א' פסוק ב'? אדם כי יקריב

עיון בפרשנות: רש"י מוסיף רובד נוסף למשמעות השימוש במילה "נפש" דוקא בקרבן מנחה.

קראו את פירוש רש"י הבא:

(א) ונפש כי תקריב -

לא נאמר נפש בכל קורבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה? עני.

אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו.

להבנת הפירוש: השלימו את המשפטים הבאים על פי פירוש רש"י:

מכל קרבנות ה ***נדבה***, רק בקרבן מנחה מופיע הביטוי ***"נפש"***.

מי האדם שבדרך כלל יביא מנחה? ***עני***.

[מדוע דוקא הוא? ***כי לה הקרבן הגול פיותר, אנשים שאינם עניים יכולים להביא קרבנות יקרים יותר***]

כאשר אדם ***עני*** מתאמץ להביא ***קרבן***, ה' מחשיב לו את זה כאילו ***הקריב את נפשו***

וזה בא לידי ביטוי בשימוש במילה "נפש" דוקא .

מה עשה רש"י בפירושו? הקיפו את התשובה הנכונה:

- הסביר את פירוש המילה "נפש" בפסוק זה

- הביא טעם לכך שדוקא בקרבן מנחה מופיעה המילה "נפש".

- **בלימוד הבסיסי** מופיעים דברי הרב יעקובסון המסבירים מדוע מעלתה של מנחת עני היא גבוהה ומשמעות של "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמיים". [השוואה]

הרב יחזקאל יעקובסון מתייחס למשמעותה של מנחה המובאת על ידי עני:

אין אנו עוסקים כאן במי שיכול להרבות ונותן מעט, אלא במי שהמעט אשר הוא מביא זה באמת כל מה שיש לו ואת זה הוא מביא ומקריב. ... בנתינה מועטה זו מושקעת כוונה גדולה לשמים. כל נפשו, כל מאוויו ורצונותיו, כל שאיפותיו, מתרכזים במתנה זו. לכן היא רצויה לפחות כמתנת מי שיכול להרבות ומרבה. .... מספרים שכשהגיעו השר מונטיפיורי ורעיתו לירושלים התארחו בביתו הדל של רבי שמואל סלאנט רבה של ירושלים. הרבנית הגישה להם כוס תה ומעט עוגיות בכלי זכוכית. כשיצאו אמרה רעיתו של מונטיפיורי: מעולם לא זכינו להכנסת אורחים מעולה כל כך. לשומעים שתמהו הסבירה: האנשים הללו נתנו את כל מה שיש להם על מנת לארח אותנו. מעולם לא זכינו לכך קודם. (הרב יחזקאל יעקובסון)

מה הקשר בין הסיפור לבין קרבן מנחה?

<u>עם המנחה ועם הסיפור, דווקא המתנה הקנואה רצויה ומוערכת היותר, כי מביא המתנה השקיע בה את כל מה שברשותו ואת כל כוונת הלב.</u>

- **למעוניינים בהעמקה נוספת, מופיע בסיום דף מלווה הלמידה** סיפור ממדרש רבה המתקשר לרש"י על "נפש כי תקריב". (מורה שמתאימה לכיתתו התוספת, יכול להעביר את המשימה לדף לתלמידים במקום המתאים)

פסוקים ד – י: על פי תכנית הלימודים צריך ללמד שקיימות עוד אפשרויות לאופן הכנת המנחה. מופיע סיכום קצר בדף עם משימה קצרה. בכיתות שמתאימה הרחבה, יש משימה חלופית בסוף הדף לתלמידים. כדאי למקום את המשימה במקום המשימה הפשוטה.

פסוקים ד – י (המשימה הפשוטה)

לעד כאן למדנו על מנחת הסולת, המנחה הפשוטה.

כאשר מביא המנחה בא למקדש עם חומרי המנחה, התורה מלמדת שהוא יכול לומר לכהן שהוא מעוניין במנחת סולת הפשוטה או שהוא מעוניין באחת מארבע אפשרויות נוספות לאופן הכנת המנחה, מעין מתכונים שונים לשימוש עם חומרי הגלם של המנחה.

נפרט את שמות המנחות הנוספות בהתאם לתמונות: <u>2 סוגים של מאפה תנור, מחבת ומרחשת.</u>

פסוקים יא – יג:

ידע בשיעור

בפסוקים אלה שני ציוויים הנוגעים לכל הקרבנות:

1. (יא) כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃

כיון שהמנחות הם מחיטה, התורה מדגישה שאסור שתהיינה חמץ.

התורה מוסיפה גם את איסור הקטרת דבש [= מתיקות פירות] על המזבח.

מדוע התורה מציינת את שני הרכיבים הללו בתור חומרים שאסור להעלות על המזבח? הרי גם דברים נוספים אסורים להקטרה?

פסוק יב עונה על כך:

(יב) קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ׃

יש שני קרבנות ראשית:

1. מחמץ: שתי הלחם המובא בשבועות למקדש. הוא אינו עולה על המזבח.
2. מדבש, פירות: ביכורי הפירות המובאים למקדש החל משבועות. גם הם אינם מועלים על המזבח.

כיון שיש "קרבנות" שמובאים למקדש מחמץ ומפירות אך אסור להעלותם למזבח, התורה מחדדת שחמץ ודבש לא מוקטרים על המזבח.

טעמים לאיסור העלאת חמץ ודבש למזבח:

- כשאנו באים לפני ה', אנו צריכים לבוא ממקום פנימי של ענווה וקטנות. החמץ והדבש מסמלים מלאות ושובע ולכן לא נעלה אותם על המזבח.
- רעיון נוסף לגבי איסור העלאת חמץ למזבח- החמץ מסמל השהייה, התעכבות. אנחנו צריכים בעבודת ה' זריזות והמצה מתאימה לזריזות.

2. (יג) וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח
וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח **בְּרִית אֱלֹהֶיךָ** מֵעַל מִנְחָתֶךָ
עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח׃

טעם לחובת המלחת הקרבנות:

המלח משמר ואינו מתקלקל לעולם, זה מסמל את הברית הנצחית שלנו עם הקב"ה.

הצעה להוראת לפסוקים יא - יג:

- איתור פרטים באופן עצמאי מפסוק יא ומפסוק יג. [איתור פרטים]
- לימוד משותף של פסוק יב: מהו קרבן הראשית מהחמץ ומהו קרבן הראשית מהדבש (פירות).
- העלאת רעיונות של התלמידים לטעמי איסור העלאת חמץ ופירות על המזבח, ולטעם נתינת מלח על כל קרבן.
- כתיבה של לפחות טעם אחד לכל הלכה.

לסיכום השיעור:

כתיבה אישית של דוגמאות מהחיים של התלמידים ל"**אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים**"

פסוקים י"א – י"ג: ציוויים נוספים הקשורים בקרבנות

1. מופיע בפסוק י"א: אסור *להעלות על המזבח שאור [חמץ] ודבש [מתיקות של פירות]*

בפסוק י"ב התורה מציינת שיש "**קרבן ראשית**" שמוקרב מחמץ ו"**קרבן ראשית**" שמוקרב מדבש (מתיקות של פירות), אך אינם עולים על המזבח. מהם?

מחמץ – *שתי הלחם – קרבן ציבור שאופה בחג השבועות ואינו עולה על המזבח*

מפירות – *ביכורים משבעת המינים – אינם עולים על המזבח*

טעם לאיסור הקטרת חמץ ודבש: *כשאנו באים לפני ה', אנו צריכים לבוא מאקום פנימי של ענווה וקטנות.*
החמץ והדבש מסמלים מלאות ושובע ולכן לא נעלה אותם על המזבח.
רעיון נוסף לגבי איסור הקטרת חמץ למזבח– החמץ מסמל השחיתה, התעכבות. אנחנו צריכים בעבודת ה' זריזות והמצה מתאימה לזריזות.

2. מופיע בפסוק י"ג: הציווי *להוסיף מלח לכל קרבן.*
טעם לכך: *המלח משמר ואינו מתקלקל לעולם, לה מסמל את הברית הנצחית שלנו עם הקב"ה.*

אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים...

חשבו על דוגמאות מהחיים שלכם בהם בא לידי ביטוי שלא משנה הכמות אלא ההשקעה האישית והיכולת.

_____

_____

התייחסות למשימות שבנספח

1. מדוע קרבן מנחה מורכב דוקא מחומרים אלה?

רש"ר הירש בפירושו מתייחס לשאלה. קראו את פירושו והשלימו את הטור השמאלי בטבלה.

המרכיב	רש"ר הירש על פסוק א	מה המרכיב מסמל?	מה הכוונה או המסר בהבאת המרכיב?
סולת	"קמח (סולת) הוא סמל המחיה; הוא מייצג את כל הנכסים החומריים שחיי האדם תלויים בהם. מכאן, שמשמעות הסולת הקרבה במנחה... היא, שהתנאי לעצם קיומנו נמצא בידי זה שהמנחה הוגשה אליו.	*אחיזה (הקיום הפסיסי)*	*ה' הוא המקור לעצם קיומנו.*
שמן	אם נוסף שמן לסולת, התוצאה היא... 'עשירות' ו'לחם שמן' מתוספים למחיה הפשוטה.	*עושר (רוחה ושפע)*	*ה' הוא המקור לשפע ולרווחה החומרית.*
לבונה	לבונה היא מסממני הקטורת ולה ריח טוב. היא מוסיפה... את עניין 'שביעות הרצון', אשר אינה פועל יוצא הבא מעצמו ממחיה ועשירות, אלא היא ברכה נפרדת בזכות עצמה..	*שביעות רצון (סיפוק ושמחה)*	*הסיפוק והשמחה באה שיש לנו את ברכה מה'.*

2. **היחס למנחה המובאת על ידי עני:**

כפי שראינו, מנחה מובאת בד"כ ע"י אדם עני שרוצה להביא קורבן, אולם אין ביכולתו לקנות קורבן בקר, צאן או עוף. נבחן כיצד מתייחסים חז"ל לקורבן זה:

"מעשה באישה אחת שהביאה קומץ של סולת, והיה הכהן מבזה עליה ואומר:

ראו מה הן מקריבות, מה בזה לאכול מה בזה להקריב?

נראה לכהן בחלום: אל תבזה עליה, כאילו נפשה הקריבה" (ויקרא רבה ג')

- מדוע הביאה האישה רק סולת? כיצד התייחס הכהן לקורבנה?

<u>האישה הייתה עניה ולא היה ביכולתה לקנות קורבן יקר יותר, הכהן התייחס בלעגול</u>

- מהו הבסיס בפסוקים לדברים ששומע הכהן בחלום?

<u>המילה "נֶפֶש" ("וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב..."), המלמדת שהעני נחשב כאילו הקריב לה' את נפשו ממש.</u>

3. סוגי מנחות

סוג המנחה	מופיעה בפסוק	פרשנות
מאפה תנור מסוג 1 : **סֹלֶת חַלֹּות מְצֻתֹּת בְּלוּלַת בַּשָּׁמֶן**	**?**	רד"צ הופמן על פסוק ד : "הן היו עוגות עגולות, שנבללו (לפני האפייה) בשמן".
מאפה תנור מסוג 2: **וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן**	**?**	רד"צ הופמן על פסוק ד : "'רְקִיקֵי' – משורש רקק - דק, כלומר חלות דקות אשר (אחרי אפייתן) נמשחו בשמן".
מנחת מחבת	**ה**	הרשב"ם על פסוק ה : "ומהו מחבת ומה הוא מרחשת : 'מַרְחֶשֶׁת' – כלי עמוק ומעשיה רוחשין, אבל 'מַחֲבַת' – אינו עמוק.
מנחת מרחשת	**ו**	

לאור קריאת הפירושים. לאיזו מנחה מתאימה כל תמונה? (כתבו מעל כל תמונה)

חז"ל מלמדים שבכל אחת מהמנחות מכינים עשרה מאפים.

עיינו בפסוק ו, בכדי שניתן יהיה לקמוץ, מה עושים עם המאפים? ***לפתות אותה, לחלק אותה לחלקים קטנים***

נציע רעיונות לכך שיש חמישה סוגים של מנחה, הרי כולם עשויים מאותם חומרים.

– מתוך הערכת הצרי ורצון לתת לו מחירה מתוך חומרי הלחם שאקדיש לה:

– כיון שהכהנים מקבלים את רוב המנחה, אדם יכול להחזיר שהכהנים יקבלו סוג מנחה שהוא אוהב.

<u>פרק ג' ופרק ז' (יא – טז, לד) - קרבן שלמים</u>

ידע בשיעור:

קרבן שלמים הוא הקרבן השלישי המופיע בפרשת ויקרא והאחרון בקרבנות הנדבה.
בפרק א למדנו על קרבן עולה העולה כולו לה'.
בפרק ב למדנו על קרבן מנחה הבא מן הצומח, חלקו עולה לה' ואת רובו הכהנים אוכלים.
כעת בפרק ג' אנו לומדים על קרבן שלמים המוגדר גם כ'זבח'.
זביחה היא שחיטה לשם הקרבת קרבן או לשם אכילה. קרבן השלמים מחבר בין שני העניינים, גם הקרבת קרבן וגם אכילה ממנו.
את פרטי הקרבת השלמים לומדים הן מפרק ג בפרשת ויקרא והן מפרק ז בפרשת צו.

מפרק ג אנו לומדים:

- אילו בעלי חיים כשרים לקרבן שלמים - בקר וצאן, זכר או נקבה.
- את שלבי ההקרבה: הבאה, סמיכה, שחיטה, פעולות בדם והקטרת החלבים. (פירוט בהצעת ההוראה בהמשך המסמך)

מפרק ז נלמד את הדברים הבאים:

- הבדלים בין שלמים הבאים כתודה לעומת שלמים הבאים כנדר/ נדבה. (יפורט בהמשך)
- מי שבוחר להביא שלמים – קרבנו מתחלק בין מה שעולה על המזבח (החלבים = האימורים בלשון חז"ל), בין הכהנים (חזה ושוק) ובין בעלי הקרבן שמקבלים את רוב בשר הקרבן.

כפי שציינו קרבן שלמים שונה מקודמיו. הוא קרבן שהמביא אותו מקבל את רובו ועושה סעודה מרובת משתתפים עם בשר הקרבן.

מה גורם לאדם לבחור מבין קרבנות הנדבה להביא שלמים?

1. <u>בזמן שעם ישראל נדד במדבר</u>, חל איסור על אכילת בשר חולין, מי שרצה לאכול בשר בהמה היה מצווה להביאו לקרבן שלמים ואז קיבל את רוב בשרו. כאשר חיו במדבר והמשכן היה במרכז המחנה, הדם והחלב האסורים באכילה היו עולים לגבוה ולא נשפכים סתם.

<u>סעודת מצוה</u> - מזמן שבני ישראל נכנסו לארץ, כל אדם שרוצה לעלות לירושלים ולאכול בשר כסעודת מצוה בקדושה ובטהרה, מביא קרבן שלמים. במצב כזה הוא מקדיש את הקרבן או כנדר (=נודר להביא קרבן) או כנדבה (=נודר להביא בהמה ספציפית לקרבן) ומביאו לקרבן.[3] כיון שכמות הבשר גדולה וזמן האכילה מוגבל, מדובר בסעודה רבת משתתפים. אדם שמרגיש שמחה, שפע והצלחה ורוצה לבטא את רגשותיו ולנתב אותם לה', יביא קרבן שלמים.

2. <u>כהודיה</u> – בנוסף למתואר לעיל, אדם שאירע לו נס והוא ניצל מסכנה, יביא שלמים. שלמים אלה נקראים שלמי תודה. במקביל למה שאנו מכירים היום בברכת הגומל, או בסעודת הודיה.

החלוקה בין שלמי נדר ונדבה לבין שלמים המובאים ספציפית להודאה, משמעותית בדיני הקרבן.

---

[3] אין צורך ללמד את התלמידים את ההבדלים. לידיעת המורה:
הסברו של רש"ר הירש להבדל בין נדר ונדבה. ה"נודר" מקבל על עצמו התחייבות בלשון "הרי עלי", היינו "אני מקבל על עצמי להביא קרבן"; וה"נודב" מקדיש בהמה בלשון "הרי זו", היינו "זו תהא קרבן".
"נדר" הוא אפוא חובה אישית. אחריות הנדר מוטלת על הנודר, עד שיקיים את ההתחייבות אותה קיבל על עצמו. לפיכך, אם אדם מקבל על עצמו להביא קרבן – כגון שאומר "הרי עלי שלמים" – והבהמה אותה הקדיש מתה או נפסלה, הרי הוא חייב להביא בהמה אחרת.
"נדבה", לעומת זאת, היא חובה אך ורק לגבי חפץ מסוים. לפיכך, אם אדם מקדיש בהמה – כגון שאומר "הרי זו שלמים" – ואחר כך מתה או נפסלה, הרי הוא פטור מאחריות, מאחר שחובתו התייחסה אך ורק לבהמה זו.

בפרשת צו בפרק ז׳ פסוקים יא– יח , אנו לומדים את **ההבדלים בדיני הקרבן על פי הגורם להבאתו.**

שלמי תודה	מוסיפים לקרבן 4 סוגי לחם (10 מכל סוג) זמן אכילה: וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: (ז, טו) ביום ההקרבה ובלילה שאחריו
שלמי נדר ונדבה	לא מופיעה תוספת לחמים זמן אכילה: וְאִם־נֶדֶר	אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל: וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: **(ז, טז- יז)** יום לילה ויום המחרת

<u>מה סיבת ההבדלים הללו?</u>

כשאדם מביא תודה, יש עניין לפרסם את הנס ולכן תוספת לחמים רבים וזמן קצר של אכילה מצריכים להזמין הרבה אנשים לסעודת ההודיה.

הנצי״ב: והענין, דתכלית תודה שבא על הנס הוא כדי לספר חסדי ה׳ שגמל עליו. ומטעם זה ריבה הכתוב בלחם ומיעט בזמן אכילת תודה מכל שלמים, היינו כדי שיהיה מרבה ריעים לסעודה אחת ביום הקרבה ויהיה ספור הנס לפני רוב אנשים.

<u>מה עושים עם שאר חלקי הבהמה שאינם מוקטרים?</u>

מפרק ז׳ פס׳ לד נלמד שאת החזה והשוק מקבלים הכהנים.

מכאן מובן שאת כל שאר הבהמה מקבל בעל הקרבן. מותר לאכול מבשר הקרבן רק בטהרה ורק בירושלים.

<u>טעמים לשם הקרבן</u>:

רש״י (החלק אותו אנו מלמדים): **שלמים – שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים.**

הסבר זה הוא מלשון שלום, כולם מקבלים ממנו.

לשון ר׳ יוסף בכור שור על כך: וזהו דרך שלום, שכולם אוכלים יחד.

הצעת הוראה

ניתן לפתוח בחוויית נופש משפחתי בו באחד הימים עושים ׳על האש׳. מה קורה כשהנופש בירושלים ובית המקדש קיים? אולי המשפחה תרצה לא לאכול בשר סתם, אלא להביא אותו בתור קרבן וגם לאכול ממנו. נשאל: אילו קרבנות הכרנו בינתיים? האם אחד מהם מתאים לרצון המשפחה?

נספר סיפור נוסף על משפחה שעברה תאונת דרכים וברוך השם כולם בריאים ושלמים. בימינו – מה מקובל לעשות כשרוצים להודות על הנס הגדול?

חובה – ברכת הגומל.

אנשים רבים עושים גם סעודת הודיה.

כשבית המקדש קיים את סעודת ההודיה הזאת אפשר לרומם ולהביא קרבן שרובו ייאכל בטהרה בסעודת הודיה ופרסום הנס.

איזה קרבן זה?

נפתח את פרק ג' ונבקש שיאתרו את שם הקרבן.

בתשומת הלב לביטוי "זבח" נפנה להסבר המופיע בדף מלווה הלמידה.

מכאן ניגש לעבודה עצמית או בזוגות למספר משימות איתור פרטים.

- עיון על הפרק מלמעלה ואיתור בעלי החיים מהם ניתן להקריב קרבן שלמים. (תוך כדי עבודה, התלמידים ישימו לב שהחלוקה לפרשיות לא מספיקה. פס' ו הוא כותרת לשתי הפרשיות הבאות: צאן הוא שם שיתופי לעזים ולכבשים)
- עיון בקבוצת הפסוקים א-ה בדף המלווה וביצוע המשימות על שלבי ההקרבה.

1. עיינו בפרק ג' ובחלוקתו לפרשיות:

א. מאיזו מילה בפסוק א' לומדים ששלמים הוא קרבן נדבה? הסבירו תשובתכם.

"ואם" – מילת תנאי, לא חייבים להביא, רק אם רוצים.

זבח שלמים - **זביחה** היא שחיטה לשם הקרבת קרבן או לשם אכילה.

ב. מאילו בעלי חיים מביאים קרבן שלמים? בקר וצאן: כבשים ועזים

העמקה: מה תפקידו של פסוק ו'? *כותרת לכבשים ולעזים*

מדוע בקרבן עולה כבשים ועזים הופיעו בפרשיה אחת כצאן ואילו בשלמים כל אחד מהמינים מפורט בפרשיה נפרדת? *בקרבן עולה מקטירים את הכל ולכן אין הבדל בין מה שמקטירים בעזים לאה שמקטירים בכבשים. לעומת זאת, בכבש יש חלק הנקרא אליה – השומן הרך שמונח על הכבש. חלק זה אינו קיים בעזים. כיון שהאליה כלולה בחלקים המוקטרים נדרכת הדרכה ספציפית לכבשים.*

2. עיינו בפסוקים א-ה העוסקים בשלמים המובאים מן הבקר:

(א) וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם זָכָר אִם נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי ה': (ב) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (ג) וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַה' אֶת הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב: (ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה: (ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אַהֲרֹן הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה':

הדגישו בצבע ___ את המילים המתארות את ההבאה של הבהמה

הדגישו בצבע ___ את המילים המתארות את סמיכת הידיים

הדגישו בצבע ___ את המילים המתארות את השחיטה

הדגישו בצבע ___ את המילים המתארות את הפעולות בדם

הדגישו בצבע ___ את המילים המתארות את מה שמקטירים מהקרבן.

כיצד חז"ל קוראים במילה אחת לכל חלקי הבהמה המופיעים בפסוקים ג-ד? אימורים

הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב: (ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל הַכָּבֵד עַל הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה:

- בכיתות חזקות ניתן להתייחס לשאלה מדוע בקרבן עולה התורה מסתפקת בפרשיה אחת ואילו בקרבן שלמים מחלקת לשתי פרשיות – אחת לעיזים ואחת לכבשים?
  בקרבן עולה מקטירים את הכל ולכן אין הבדל בין מה שמקטירים בעזים למה שמקטירים בכבשים. לעומת זאת, בכבש יש חלק הנקרא אליה – השומן הרך שבזנבו של הכבש. חלק זה אינו קיים בעיזים. כיון שהאליה כלולה בחלקים המוקטרים נצרכת הדרכה ספציפית לכבשים.
- נלמד שחז"ל מכנים בשם "אימורים" את כל החלקים המוקטרים בשלמים.
- נשים לב שבפרשת ויקרא לא מופיע מה עושים עם רוב חלקי הקרבן שאינם מוקטרים על המזבח.

שימו לב:

<u>הדם</u> נזרק על גבי המזבח, <u>החלבים</u> מוקטרים על המזבח.

בפסוק האחרון בפרק ג מופיע איסור אכילת חלב ודם.

למעשה כשמביאים קרבן שלמים שהוא קרבן שרובו נאכל, החלקים האסורים באכילה עולים לגבוה ולא נזרקים סתם. הם מקבלים ערך משמעותי.

נפנה את התלמידים לשאלה 4:

4. שימו לב:

הדם נזרק על גבי המזבח, החלבים מוקטרים על המזבח.

עיינו בפסוק האחרון בפרק ג. מה מלמד פסוק זה? _____

למעשה כשמביאים קרבן שלמים שהוא קרבן שרובו נאכל, החלקים האסורים באכילה עולים לה' ולא נזרקים סתם. הם מקבלים ערך משמעותי.

<u>נעבור לפרק ז'</u>

- ניזכר בסיבות להבאת קרבן שלמים:
  1. רצון לאכול בשר בקדושה וטהרה – סעודת מצוה
  2. רצון להודות לה' על נס
- נסביר בכלליות את המושגים נדר ונדבה – דרכים להתחייבות להבאת הקרבן (ההבדלים בהערה בעמוד הראשון)
- נפנה לפסוקים י"א – ט"ז ולמשימות איתור הפרטים בדף המלווה העוסקות בהשוואה בין שלמי תודה לשלמי נדר ונדבה.
  בשאלה: מה מביאים בשלמי תודה בנוסף לבעל החיים? – כדאי לציין בפני התלמידים שהציפייה לתשובה כללית (4 סוגים של לחמים).
  לאחר מציאת ההבדלים, נפתח שיחה בה נשמע רעיונות של התלמידים לסיבת הבאת לחמים וזמן קצר יותר לאכילה דוקא בשלמי תודה.
  ניתן להביא בפניהם את דברי הנצי"ב המופיעים לעיל או לסכם איתם את הדברים בלשונם.

5.א	**אדם מביא קרבן שלמים מסיבות שונות – והדינים שונים:**	
	פס' י"א - ט"ו: אִם עַל **תּוֹדָה** יַקְרִיבֶנּוּ	פס' ט"ז - י"ח וְאִם **נֶדֶר** אוֹ **נְדָבָה** זֶבַח קָרְבָּנוֹ - אדם רוצה לאכול סעודת מצוה בקדושה וטהרה
האם מביאים משהו בנוסף לבעל החיים? אם כן – מה?	*כן, 4 סוגי לחמים*	*לא*
במשך כמה זמן מותר לאכול מהקרבן?	*יום ההקרבה ולילה שאחריו*	*יום ההקרבה, לילה ויום לאחרת*

ג. איזו סיבה יכולה להיות לכך שדוקא בשלמי **<u>תודה</u>** זמן האכילה קצר יותר?

<u>על מנת להספיק לאכול את כמות הבשר הגדול בזמן קצר צריך להזמין הרבה אנשים לסעודה וכך גם ההכנה מתפרסם יותר.</u>

- אם מקטירים רק את האימורים, מה עושים עם שאר חלקי הבהמה?

נפנה לפסוק ל"ד. התלמידים יאתרו אילו חלקים הכהנים מקבלים ומכאן יסיקו שאת שאר הבשר מקבל בעל הקרבן.

<u>7. כיצד מתחלק הבשר שלא מוקטר?</u> מה אתם לומדים על כך מפרק ז' פסוק לד?

<u>הכהנים מקבלים את החזה והשוק</u>

מסקנות:

לה' – למזבח: ***<u>האימורים – החלבים</u>***

לכהנים: ***<u>החזה והשוק</u>***

לבעל הקרבן: ***<u>כל שאר הבשר</u>***

<u>משמעות שם הקרבן: שלמים</u>

- נפנה לפירוש רש"י ולמשימה בדף מלווה הלימוד

כעת, לאור המסקנות שראינו, ננסה בשאלה הבאה להבין את משמעות שם הקרבן "שלמים".

- 8. העתיקו את פירוש רש"י לפרק ג פסוק א ד"ה "שלמים".. *<u>שלמים – שיש בהם שלום לאיבה ולכהנים ולבעלים.</u>*

מהי משמעות המילה שלמים לפי רש"י? ***<u>שלום</u>***

כיצד זה בא לידי ביטוי במה שנעשה עם בשר הקרבן? ***<u>הבשר של הקרבן מתחלק בין כולם, גם לאיבה, גם לכהנים וגם לבעלי הקרבן.</u>***

<u>לסיכום השיעור:</u>

- מומלץ לתת לתלמידים לבטא מה היו רוצים לומר בשעת סמיכת הידיים בסיטואציה בה הם מדמיינים את עצמם מביאים שלמים. (מופיע בדף)
- לסכם במה אנו יכולים ללמוד על עבודת ה' שלנו ממה שלמדנו על קרבן שלמים.

9. את רוב בשר הקרבן מקבל מקריב הקרבן. הוא יחלוק אותו עם משפחתו וחבריו. נסו לחשוב על הרגשות, המחשבות והאוירה בסעודת הקורבן. כתבו רעיונות שעולים לכם.

10. דמיינו שאתם מביאים קרבן שלמים. חישבו מה המניע להבאת הקרבן.
כתבו נוסח תפילה שתרצו לומר בזמן סמיכת הידיים לפי הנסיבות שהביאו אתכם להבאת הקרבן.

11. מה אנחנו יכולים ללמוד מקרבן השלמים לעבודת ה' שלנו היום?

הצעות להעמקה:

- רש"י לפרק ז פסוק יב ד"ה "אם על תודה יקרבנו".
- הקבלה לתהילים קז.

הצעה לכיתה שהזמן עומד לרשותה - סיכום קרבנות הנדבה

לאחר שלמדנו על קרבנות עולה, מנחה ושלמים, נתבונן בהם כקבוצה.
ניתן לתלמידים להשלים את הטבלה.
נוודא ששולטים בפרטים ונשמע תשובות לתבחין האחרון.

הקריטריון	עולה	מנחה	שלמים
ממה מקריבים?	*בקר/צאן/עוף*	*סולת חיטים, שמן, לבונה*	*בקר או צאן*
מה מהקרבן מקטיר?	*הכל מקטר על המזבח*	*הקומץ מהסולת והשמן וכל הלבונה.*	***האימורים***
מה עושים עם החלק שלא הוקטר?	*הכל הוקטר (הזר ניתן לכהנים).*	*הכהנים אוכלים*	*החזה והשוק ניתנים לכהנים, והשאר ניתן לבעל הקרבן.*
משמעות שם הקרבן	*הקרבן עולה כולו לה'*	***מתנה***	*מביא שלום כיון שמתחלק בין כולם (המזבח, הכהנים ובעלי הקרבן)*
רעיון / תובנה בעקבות הלימוד			

להעשרה בכיתות בהן מתאים ומתאפשר מבחינת הזמן, בשאר הכיתות מומלץ שהמורה יעביר את המסר בעל פה.

התלמידים יקראו את הקטע הבא ויבצעו את משימת הסימון המופיעה מתחת לקטע. [איתור פרטים]

הרב עמרם ינאי מסביר את ההבדלים המהותיים בין עולה לשלמים בחוויה של האדם המביא את הקרבן:

"החוויה של אדם שמביא עולה היא חוויה של נתינה טוטלית, אדם שנותן משהו מתוך ביתו, בא איתו למזבח... וחוזר בידיים ריקות. עומד ליד המזבח ורואה את הקרבן שהביא עולה באש המזבח, והוא מבין את המשמעות של הדבר.

בקרבן שלמים החוויה שונה. את קורבן השלמים מביא אדם שרוצה לסעוד סעודה עם חבריו, אך הוא רוצה לשתף בה את ה' ולתת לה משמעות גבוהה יותר. החוויה הנפשית של האדם שמביא את השלמים שונה בתכלית השינוי מהחוויה של האדם שמביא את העולה. פותח המשכן את שעריו בפני שני המצבים שבני אדם מצויים בהם. האדם שאולי מרגיש מרוחק מה', אולי מרגיש צורך לכפר על משהו, אולי זקוק לישועה ולסיוע, אולי מרגיש צורך לרענן את קשריו עם הקב"ה מביא עולה. בעלייתה של אותה עולה באש המזבח, בעזרתה ... הוא חווה מחדש נתינה לה', והתקרבות אליו. בשביל זה אין צורך באנשים מהצד, אין צורך בקהל. אתה מול בוראך בנתינה גמורה, ... קורבן שלמים צריך קהל. אדם לא יביא קרבן שלמים שנאכל לכל אדם טהור, אם אין לו מי שיאכל איתו, אם אין סעודה שמצפה לאכילתו של הקרבן. אולי זו הסיבה שבשלמים אין אפשרות עוף, כי אכן עוף (בן יונה או תור) לא יכול למלא את הייעוד הזה.

אדם שבא בדאגה, אדם שליבו כואב - לא יקריב שלמים, הוא לא פנוי לסעודות שכאלה, הוא יקריב עולה. אדם ששמח, שמודה, שרוצה לשתף את ידידיו, יביא שלמים, יקבל את הבשר ויאכל אותו יחד עם חבריו ומשפחתו בקדושה ובטהרה. ובפני שני בני האדם האלה פותח המשכן את שעריו, מזמין את האדם לחוות את חוויותיו הרוחניות בחצרות בית ה'."

סמנו בצבע ___ את כל המשפטים המדברים על העולה והרגשות המלווים את הבאתה.

סמנו בצבע ___ את כל המשפטים המדברים על קרבן השלמים והרגשות המלווים את הבאתו.

בעקבות עיון בדברי הרב ינאי, מה התחדד לכם על הבאת קרבן עולה לעומת קרבן שלמים?

_____

_____

_____

הדרכה להוראת פרק ד קרבן חטאת

ידע בשיעור:

נקדים ב׳מבט על׳ על קרבנות החובה.

נשים לב שבפרק ד מופיע קרבן חטאת, [בפרק ה פסוקים א-יג מופיע קרבן חטאת עולה יורד] ובהמשך פרק ה מופיע קרבן אשם.

בשיעור זה נלמד את פרק ד העוסק בקורבן חטאת.

מה בפרק?

פסוקים א-ב: פתיחה, על אילו חטאים מתחייבים בקרבן חטאת?

פסוקים ג-יב: חטאת כהן משיח

פסוקים יג – כא: חטאת העדה – הסנהדרין (פר העלם דבר של ציבור)

פסוקים כב- כו: חטאת נשיא

פסוקים כז – לה: חטאת של היחיד

מתוך מתווה ההוראה:

מיקוד פסוקים ונושאים מרכזיים	פירושי רש״י נדרשים
קרבן חטאת: פס׳ א-ב: על מה מביאים קרבן חטאת? [את הכלל נלווה בדוגמאות מהחיים: אכילת חמץ בפסח בשוגג, אכילה ביום כיפור בשוגג, עשיית מלאכה בשבת בשוגג] בהמשך הפרק: זיהוי קבוצות הפסוקים העוסקות בהתייחסות לארבעה מביאי החטאת השונים. - **כהן משיח ועדת ישראל:** חטאת פנימית - מביאים מדם הקרבן פנימה לתוך אוהל מועד. **- נשיא ואדם יחיד:** חטאת חיצונית – פעולות הדם במזבח החיצון.	(ב) מכל מצוות ה׳ (יג) כל הפירוש - הבנת המקרה בו צריך להביא חטאת ״עדת ישראל״ (כב) אשר נשיא יחטא

<u>שם הקרבן – חטאת</u>

שמו של קרבן החטאת נגזר מהשורש חט״א, ולו שתי משמעויות הפוכות:

חָטָא: להחטיא את המטרה - לטעות, להיכשל או לעבור עבירה.

חִטֵּא (בבניין פיעל): לנקות, לטהר ולהעביר טומאה (כמו בפסוק: ״תְּחַטְּאֵנִי בְאֵזוֹב וְאֶטְהָר״).

לאור כפילות זו, ניתן להבין את מהות הקרבן בשתי דרכים משלימות:

על שם הסיבה (העבר): הקרבן נקרא כך משום שהוא מובא בעקבות החטא של האדם.

על שם התכלית (העתיד): הקרבן נקרא כך משום תפקידו לחטא ולנקות את האדם מכתם החטא.

פסוקים א–ב: על מה מביאים קרבן חטאת?

מפסוק ב: *"נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה"*

פשט הכתוב מלמד שקרבן חטאת מובא כאשר אדם עובר בשוגג על מצוות לא תעשה. עם זאת, התורה שבעל פה מסייגת כלל זה וקובעת כי **לא** על כל מצוות לא תעשה מביאים חטאת.

רש"י (על פסוק ב):

"מכל מצות ה' – פירשו רבותינו... אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכרת".

ההלכה למעשה:

חיוב חטאת חל רק על עבֵרה בשגגה על מצוות לא תעשה, שאילו הייתה נעשית במזיד – העונש עליה היה **כרת**.

מה נחשב "שוגג"?

שגגה יכולה לנבוע משני מצבים:

- **חוסר ידיעת הדין:** האדם לא ידע שהמעשה אסור על פי ההלכה.
- **חוסר ידיעת המציאות:** האדם ידע את הדין, אך לא זיהה את המציאות נכונה (לדוגמה: שכח שהיום שבת, או לא ידע שהמאכל שלפניו הוא חמץ).

דוגמאות למצוות לא תעשה שעונשן במזיד הוא כרת:

- איסור עשיית מלאכה בשבת
- איסור אכילה ביום הכיפורים
- איסור אכילת חמץ בפסח

דוגמאות מעשיות למצבי שגגה:

- **חילול שבת:** אדם ששכח שהיום שבת ובישל (שגגה במציאות), או אדם שלא ידע שאסור לבשל בשבת ובישל (שגגה בדין).
- **אכילת חמץ בפסח:** אדם ששכח שהיום פסח ואכל חמץ, או אדם שידע שפסח אך לא ידע שהמאכל שלפניו מכיל חמץ.

מדוע מביאים קרבן על חטא בשגגה?

1. בעולם הפיזי – ברור לנו שיש תוצאה גם למעשה שנעשה בשגגה. למשל: אם נשפך לנו שמן על חולצה בטעות – החולצה התלכלכה, ללא קשר לכוונה שלנו. כך גם בעולם הרוחני: **חטא, אפילו בטעות, משפיע לרעה ופוגע בעדינות הרוחנית שלנו.** הקרבן אינו עונש, אלא הדרך לנקות את הכתם ולהחזיר את הנפש לטהרתה. (כשאדם אוכל חמץ בפסח, אפילו שזה נעשה בשוגג, יש לזה השפעה על נפשו של האדם)
2. גם כשאדם עושה מעשה בלי כוונה, יש לו אחריות על התוצאה. למשל: תלמיד עבר ליד השולחן והפיל קלמר של ילד אחר ותכולתו התפזרה. למרות שזה נעשה ללא כוונה, יש אחריות למי שהפיל על הנזק שנגרם. כך גם אדם שחטא ללא כוונה צריך לקחת אחריות על מעשיו.

פסוקים ג–יב: חטאת כהן משיח (הכהן הגדול)

הכהן הגדול מביא חטאת פנימית מיוחדת רק כאשר החטא נובע **מטעות בפסיקת הלכה** שהוא עצמו פסק ונהג על פיה.

דוגמה: אם הכהן הגדול פסק שמלאכה מסוימת מותרת בשבת, ביצע אותה, ואז גילה שטעה בפסיקתו – יביא את החטאת המפורטת בפסוקים אלו (פר חטאת פנימית[4]).

<u>פסוקים יג–כא: חטאת העדה ("פר העלם דבר של ציבור")</u>

התורה מתארת מצב של שגגה ציבורית:

(יג) וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ:

איך ייתכן שכל העם ישגה?

רש"י מסביר על פי התורה שבעל פה:

רש"י (יג) עדת ישראל – אלו סנהדרין.

ונעלם דבר – טעו להורות באחד מכל כריתות שבתורה שהוא מותר.

הקהל ועשו – שעשו הצבור על פיהם.

משמעות הדין:

כאשר בית הדין הגדול טועה בפסיקת הלכה והציבור חוטא כתוצאה מכך, ברגע שמתגלה הטעות מביאים קרבן מיוחד שנקרא בחז"ל **"פר העלם דבר של ציבור."**

דוגמה:

בית הדין פסק שמלאכה מסוימת מותרת בשבת, והציבור עשה מלאכה זו. לאחר מכן התבררה הטעות. על חברי בית הדין הגדול להביא קורבן חטאת

<u>בהצעת ההוראה יש הרחבה בעניין.</u>

בפסוקים אלה מופיעים דיני החטאת.

<u>דיני החטאות הפנימיות (כהן משיח והעדה)</u>

דיניהן של שתי חטאות אלו – חטאת כהן משיח וחטאת העדה – זהים לגמרי:

- **בעל החיים המובא:** פר.
- **הכהן העובד בקרבן:** הכהן המשיח (הכהן הגדול).
- **פעולות בדם : רובן בתוך אוהל מועד** (על פרוכת הקודש ומזבח הזהב). זהו דין חריג וייחודי המתקיים רק בחטאות אלו ובעבודת יום הכיפורים במקדש.
- **בשר הקרבן:** מקטירים את האימורים על המזבח החיצוני, ואת שאר הבשר שורפים מחוץ למחנה במקום טהור.

מדוע הן נקראות "חטאות פנימיות?"

משום שחלק מעבודת הדם שלהן נעשה **פנימה** , בתוך אוהל מועד (הקודש).

---

[4] לעומת זאת, אם הוא רק שגה במציאות (כגון ששכח שהיום שבת) ועשה מלאכה – יביא חטאת יחיד רגילה (כפי שמתואר בהמשך הפרק).

פסוקים כב–כו: חטאת נשיא (מלך)

פרשייה זו מפרטת את דיני החטאת המובאת כאשר המלך חוטא בשגגה בחטא החייב חטאת.

פסוקים כז–לה: חטאת יחיד

פרשיות אלו עוסקות באדם פרטי שחטא בשגגה, ומציגות שתי אפשרויות לקרבן: שעירת עזים או כבשה.

דיני החטאות החיצוניות (נשיא ויחיד)

- **סוג בעל החיים:** סדר ההקרבה של חטאת הנשיא וחטאת היחיד זהה לגמרי. ההבדל היחיד ביניהן הוא סוג בעל החיים – הנשיא מביא שעיר עזים (זכר), ואילו היחיד מביא נקבה מהצאן (שעירה או כבשה).
- **הכהן העובד:** לעומת החטאות הפנימיות (שבהן רק הכהן הגדול עובד), את החטאות החיצוניות כל כהן רשאי להקריב.
- **זריקת הדם**: כל פעולות הדם נעשות על המזבח החיצוני בלבד (מזבח העולה בחצר המשכן), ואין מכניסים מדם הקרבן לתוך אוהל מועד.
- **בשר הקרבן (על פי פרשת צו):** לאחר הקטרת האימורים על המזבח, שאר בשר הקרבן נאכל על ידי הכהנים (בשונה מהחטאות הפנימיות, שבהן הבשר נשרף כולו מחוץ למחנה).

מדוע הן נקראות "חטאות חיצוניות"?

משום שכל עבודת הדם שלהן נעשית **בחוץ** ,בחצר המשכן.

מהי הסיבה לכך שהכהן הגדול והסנהדרין מביאים חטאת פנימית, ואילו המלך והאדם הפרטי מביאים חטאת חיצונית?

ההבדל נובע **ממידת ההשפעה הרוחנית** של החוטא:

- **חטאות פנימיות (כהן גדול וסנהדרין) :**מנהיגיו הרוחניים של העם. טעות בפסיקתם ובהשלכותיה שגורמות לטעות במעשים של כל העם, פוגעת בעומק הקדושה, ולכן כפרתם נעשית פנימה – **בתוך אוהל מועד**.
- **חטאות חיצוניות (מלך ואדם פרטי) :**השפעת המלך היא בעיקרה מדינית-אזרחית, והאדם הפרטי מייצג רק את עצמו. חטאם אינו קשור לפסיקת ההלכה, ולכן כפרתם נעשית בחוץ – **על המזבח החיצוני**.

לסיכום: כגודל האחריות וההשפעה הרוחנית – כך עמוקה ופנימית יותר הכפרה.

פירוש רש"י נוסף הנלמד בכיתה ט:

(כב) **אשר נשיא יחטא** – לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר שמתחרט על זדונותיו.

רש"י מתמודד עם תופעה לשונית חריגה:

בכל שאר הפרשיות בפרק (כהן משיח, סנהדרין, יחיד) התורה משתמשת במילת התנאי "אִם" ("ואם כל עדת ישראל ישגו", "ואם נפש אחת תחטא"). רק אצל הנשיא (המלך) התורה פותחת במילה "אֲשֶׁר".

רש"י (בעקבות דברי חז"ל במסכת הוריות) מביא דרשה בעקבות השוני הלשוני ודורש את המילה "אֲשֶׁר" מלשון "אַשְׁרֵי" - זכות היא לדור שיש לו מנהיג שמסוגל להודות בטעות ולהביא קרבן. נשים לב לקל-וחומר שמביא רש"י: אם המנהיג מודה בטעויות שנעשו בטעות, על אחת כמה וכמה שיקח אחריות ויעשה תשובה על מעשים שנעשו במזיד.

הפרק מלמד אותנו על משמעות של שגגה ועל חשיבות לקיחת האחריות על המעשים.

הצעת הוראה

שלב מקדים (ניתן לדלג עליו ולהתחיל ישר בלימוד על החטאת)-

אילו קרבנות חובה יש?

תזכורת לסיכום קרבנות הנדבה ומעבר לעיון ב׳מבט על׳ ומילוי שמות קרבנות החובה בטבלה.

קרבנות חובה

בפרקים ד-ה מופיעים קרבנות החובה.

השלימו את שמות קרבנות החובה:

פרק ופסוקים	שם הקרבן
פרק ד	*חטאת*
פרק ה פסוקים א-יג	חטאת עולה ויורד (שם זה לא כתוב בפסוקים)
פרק ה פסוקים יד-כו	*אשם*

לימוד פרק ד

שלב א: הקדמה ולימוד פסוקים א-ב

פתיחה במליאה על משמעויות המילה חטאת

כשאנחנו שומעים את המילה ׳חטא׳ אילו משמעויות יש לה?

מכאן נתקדם לשאלה: לפי כל אחת מהמשמעויות, מה משמעות שם הקרבן?

סיכום המשמעויות: לשורש ח.ט.א משמעות כפולה: **חָטָא** (להחטיא את המטרה/לשגות) ו-**חִטֵּא** (לנקות ולטהר).
הקרבן נקרא כך גם על שם **הסיבה** (בעקבות החטא) וגם על שם **התכלית** (לנקות את הכתם הרוחני)
סיכום הדברים בדף הלמידה.

1. א. השורש ח.ט.א משמש בשתי משמעויות הפוכות. מהן?

משמעות אחת: חָטָא: להחטיא את המטרה – לטעות, להיכשל או לעבור עבירה.

משמעות שניה: חטא (בבניין פיעל): לנקות, לטהר ולהעביר טומאה

ב. לאור משמעויות אלה, כיצד ניתן לפרש את שם הקרבן ״חטאת״ בשתי דרכים?

על שם הסיבה (הגרמה): הקרבן נקרא כך משום שהוא מוקב בעקבות החטא של האדם.

על שם התכלית (הגמולים): הקרבן נקרא כך משום שמקדתו לחטא ולנקות את האדם מכתם החטא.

נפנה את התלמידים לשאלה 2 סעיפים א-ב. [א. מיומנות איתור פרטים, ב. הבנת פרשנות]

2. א. בכותרת הפרק בפסוק ב׳ נאמר: ״...נפש כי תחטא בשגגה מכל מצוות ה׳ אשר לא תעשינה, ועשה מאחת מהנה״. על פי הכותרת, על אילו עבירות מביא האדם קורבן חטאת?

אזהרת לא תעשה שעשה בשגגה

ב. רש״י לפסוק ב׳: ״מכל מצוות ה׳. פירשו רבותינו: אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכרת ושגגתו חטאת״.

רבותינו פירשו שלא על כל ״לאו״ שנעשה בשגגה מביא חטאת, אלא רק על *אזהרת לא תעשה שאם עושים אותן במזיד הרוגים הוא כרת.*

לאחר שנוודא שהדברים הובנו, ניתן דוגמאות למצוות לא עשה שאם עושים אותן במזיד העונש הוא כרת.
ניתן לתלמידים להשלים דוגמאות בסעיף ג.

ג. הביאו דוגמא למקרה בו צריך להביא חטאת: *אכילת חמץ בפסח בשוגג, עשה מלאכה בשבת בשוגג, אכל ביום כיפור בשוגג*

כעת נקרא על משמעות השגגה בעזרת ההגדרה המופיעה בדף וניתן דוגמאות. התלמידים ימלאו דוגמא בדף.

3. קורבן חטאת מובא על חטאים בשגגה. שגגה יכולה לנבוע משני מצבים:
חוסר ידיעת הדין: האדם לא ידע שהמעשה אסור על פי ההלכה.
חוסר ידיעת המציאות: האדם ידע את הדין, אך לא זיהה את המציאות נכונה (לדוגמה: שכח שהיום שבת) על פי מה שלמדתם עד כה, תארו מקרה מהחיים בו אדם מחויב להקריב קרבן חטאת. *כל מקרה שעונה על אחת ההגדרות. לאשף: שכח שהיום שבת וטיפן חפיסה.*

עצירה לשיח בכיתה: לאחר שמספר תלמידים ישתפו במקרים שכתבו. נשאל: "אם אדם עשה עבירה בטעות גמורה, למה שבכלל יצטרך להביא קרבן? הרי הוא לא התכוון!"

לאחר תשובות שיעלו מהתלמידים, **נדגיש את הנקודות המופיעות בידע לשיעור ונסכם איתם את התשובה בדפים:**

4. נסכם יחד בכיתה: מדוע יש לכפר על חטאים בשגגה? *1. חטא, אפילו בטעות, משפיע לרעה ופוגע בהזדמנות הרוחנית שלנו. 2. גם כשאדם עושה מעשה בלי כוונה, יש לו אחריות על התוצאה וצריך לקחת אחריות על מעשיו.*

שלב ב': <u>עיון מרפרף בפרק ומציאת הגדרות החוטאים</u>

ננחה את התלמידים לפתוח חומשים ולמלא **רק את שני הטורים הימניים בטבלה בשאלה 5** בדף העבודה (יחידות הפסוקים וסוג החוטא בלשון התורה עם מילת הפתיחה) [איתור פרטים]

	סוג החוטא בלשון התורה עם מילת הפתיחה	סוג החוטא וחטאו בלשוננו (נענה בהמשך השיעור)
פסוקים ג - <u>יג</u>	אִם <u>הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ</u>	_____ טעה בפסיקת הלכה מסוג המצוות הנ"ל ו_____
פסוקים <u>יג-כא</u>	<u>וְאִם כָּל-עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ</u>	
פסוקים <u>כב-כו</u>	<u>אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא</u>	
פסוקים <u>כז-לה</u>	<u>וְאִם-נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא</u>	

בטור השלישי – נסביר את המקרה של כהן משיח: הכהן הגדול מביא חטאת פנימית מיוחדת רק כאשר החטא נובע **מטעות בפסיקת הלכה** שהוא עצמו פסק ונהג על פיה.

נעבור להבנת פסוק יג. ניתן לתלמידים להתנסות בכוחות עצמם עם המשימה בשאלה 6 ואז נלמד אותה יחד.

א. ב. ג. נשים לב שהאתנחתא מחלקת את הפסוק כך:

"וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל

וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ:"

שאלה מציאותית שעולה מהפסוק: כיצד ייתכן מצב כזה בו כל עם ישראל חוטאים באותו החטא?

6. להבנת פסוק יג:

להבנת פשט הפסוק:

"וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ:"

א. חלקו את הפסוק לשניים בעזרת האתנחתא.

ב. הדגישו בפסוק ביטויים המלמדים מי החוטאים.

ג. שאלה מציאותית שעולה מהפסוק: כיצד ייתכן מצב כזה בו *כל עם ישראל חוטאים באותו החטא*?

ננחה את התלמידים לקרוא את פירוש רש"י ולנסות להשיב על סעיפים ד-ה. [הבנת פרשנות]

- נסביר מדוע חז"ל קוראים כך לקרבן זה.

רש"י מסביר על פי התורה שבעל פה:

רש"י (יג) עדת ישראל – אילו סנהדרי.[=סנהדרין, בית הדין הגדול]

ונעלם דבר – טעו להורות באחד מכל כריתות שבתורה שהוא מותר.

הקהל ועשו [=חטאו] – שעשו הציבור על פיהם.

להבנת פירוש רש"י:

ד. מי שגו (טעהו) ונעלם מהם דבר, ומהו הדבר שטעו בו? *הסנהדרין, הם התירו אחד מאיסורי הכרת בתורה*

ה. מי חטאו ובמה חטאו? *הרע חטא בכך שעשו לפי פסיקת ההלכה של הסנהדרין את מה שבאמת אסור.*

ו. מה הוסיף רש"י על מה שהבנו מפשט הפסוק?

הוסיף הסבר כיצד מצינו שמצב של הבאת "פר העלם דבר של ציבור".

כעת נוכל לסיים את השלמת הטור השמאלי בטבלה.

	סוג החוטא בלשון התורה עם מילת הפתיחה	סוג החוטא וחטאו בלשוננו (נענה בהמשך השיעור)
פסוקים ג - *יב*	אִם *הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ*	*כהן גדול* טעה בפסיקת הלכה מסוג המצוות הנ"ל *ועשה את הדבר האסור.*
פסוקים *יג–כא*	*וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ*	*בית הדין הגדול טעה בפסיקה מסוג המצוות הנ"ל וכתוצאה מכך רוב הקהל עשה את האסור.*
פסוקים *כב–כו*	*אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא*	*מלך שחטא בחטא מהסוג הזה*
פסוקים *כז–לא*	*וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא*	*אדם פרטי שחטא בחטא מהסוג הזה*

שלב ג': <u>בין חטאת חיצונית לחטאת פנימית</u>

ננחה את התלמידים לבצע את משימה 7. [איתור פרטים, השוואה והסקת מסקנות]

כאן נדון במושגים חטאת פנימית וחטאת חיצונית.

7. מעיון בפסוקים ניתן לראות שפרטי דיני הקרבנות מתחלקים לשתי קבוצות.

א. התבוננו בכל אחת מקבוצות הפסוקים שמילאתם בטבלה וחפשו היכן נעשות הפעולות בדם אצל כל אחד מהחוטאים?

כתבו לגבי כל אחד מהם אחת מהאפשרויות הבאות:

רוב הפעולות נעשות בתוך הקודש ומעט במזבח העולה / כל הפעולות נעשות במזבח העולה.

היעזרו בשרטוט. (מופיע בדף לתלמידים)

1. החוטא: ***הכהן הגדול*** מקום הפעולות בדם: ***רוב הפעולות נעשות בתוך הקודש ומעט במזבח העולה***
2. החוטא: ***הציבור*** מקום הפעולות בדם: ***רוב הפעולות נעשות בתוך הקודש ומעט במזבח העולה***
3. החוטא: ***המלך*** מקום הפעולות בדם: ***כל הפעולות נעשות במזבח העולה***
4. החוטא: ***יחיד*** מקום הפעולות בדם: ***כל הפעולות נעשות במזבח העולה***

ב. למי מבין החוטאים מתאים שקרבנם ייקרא "חטאת פנימית"? מדוע? ***הכהן הגדול והציבור, כיון שנכנסים ועושים פעולות בדם בפנים – בתוך אוהל מועד.***

למי מבין החוטאים מתאים שקרבנם ייקרא "חטאת חיצונית"? מדוע? ***המלך והיחיד, כיון שכל הפעולות בדם נעשות מחוץ לאוהל מועד.***

בכיתות שיש להן זמן להעמקה, ניתן לשלוח לעבודת ההשוואה המורחבת.

בכל מקרה, **כלל התלמידים ידונו בשאלה:**

"מהי הסיבה לכך שהכהן הגדול והסנהדרין מביאים חטאת פנימית, ואילו המלך והאדם הפרטי מביאים חטאת חיצונית?"

נשאל: "מה משותף לכהן הגדול ולסנהדרין? ומה משותף למלך ולאדם הפרטי?"

נחלץ מהתלמידים את התובנה: הכהן הגדול והסנהדרין הם **המנהיגים הרוחניים וההלכתיים**. לעומת זאת, המלך (מנהיג מדיני-אזרחי) והאדם הפרטי חוטאים במעשה מעשי/אישי ולא בפסיקת הלכה

סיכום הדיון: <u>כגודל האחריות וההשפעה הרוחנית – כך עמוקה ופנימית יותר הכפרה.</u>

התלמידים יכתבו את התשובה בשורות המיועדות לכך.

נדון בכתה ונסכם ביחד: **מהי הסיבה לכך שהכהן הגדול והסנהדרין מביאים חטאת פנימית, ואילו המלך והאדם הפרטי מביאים חטאת חיצונית?**

כהן גדול וסנהדרין הם המנהיגים הרוחניים של העם. טעות בפסיקתם עלולות לטעות במעשים של כל העם, הפגיעה הרוחנית גדולה מאוד ולכן כפרתם נעשית פנימה – בתוך אוהל מועד.

השפעת המלך היא פעיקרה אדינית-אזרחית, והאדם הפרטי מיוצג רק את עצמו. חטאם אינו קשור לפסיקת ההלכה, ולכן כפרתם נעשית מחוץ – על המזבח החיצוני.

שלב ד': <u>עיון בפירוש רש"י לפסוק כב (דמותו של הנשיא)</u>

עבודה עצמית על המשימות א – ה בשאלה 8. אחרי דיון בכיתה ישיבו על סעיף ו. [הבנת פרשנות]

8. עיון בפירוש רש"י לפסוק כב

א. חזרו לטבלה בה כתבתם את הגדרת החוטאים בפרק ד בלשון התורה. הדגישו בצבע את מילת הפתיחה לכל אחד מהם.

ב. איזו חריגה לשונית מצאתם? ***<u>רק בנשיא כתוב "אשר" ובכל השאר "אם"</u>***

ג. מה משמעות המילה החריגה לפי הפשט? ***<u>במקרה ש, כאשר</u>***

כעת, נעיין בפירוש רש"י: (כב) אשר נשיא יחטא – לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו, קל וחומר שמתחרט על זדונותיו.

ד. איזו מילה דורש רש"י ובאיזה אופן? ***<u>את המילה "אשר" – מלשון "אשרי"</u>***

ה. כיצד הייתם מסבירים **בלשונכם** את הביטוי "אַשְׁרֵי הַדּוֹר? ***<u>"כמה טוב לדור, אינו נכות יש לדור וכד'</u>***

ו. לפי פירוש רש"י, מדוע התנהגותו של הנשיא גורמת לכך ש"אשרי הדור שנשיא כזה הוא הנשיא שלו"?

(בתשובתכם התייחסו ל<u>קל וחומר</u> שמביא רש"י לגבי היחס של הנשיא לשגגות ולזדונות)

<u>כיון שאם הוא מודה בטעויות שלו שנעשות בשגגה, הוא בודאי מודה גם בכאלה שנעשו בזדון. מנהיג שלוקח אחריות.</u>

שלב ה': <u>סיכום ולימוד לחיים</u>

נפנה את התלמידים למשימה האחרונה ונשמע תשובות שנכתבו.

היום אין לנו קרבנות, איזה לימוד לחיים שלכם למדתם מפרק זה? בססו תשובתכם.

_____

<u>דגשים סיכום למורה:</u>

- היכולת להודות בטעות היא חוזקה ולא חולשה.
- למעשים שלנו יש השפעה בין אם נעשו במכוון ובין אם לא.
- אנחנו צריכים לקחת אחריות על המעשים שלנו גם אם נעשו בשוגג

פרק ה - הדרכה למורה

ידע בשיעור

מה בפרק ומה מצופה בלמידה? מתוך מתווה תכנית הלימודים

פסוקים א-יג: חטאת עולה ויורד (לא נכלל במיקוד הלמידה)

קרבן אשם:

על מה מביאים אשם?

פס' יד – טז: אשם מעילות

פס' יז – יט: אשם תלוי

פסו' כ – כו: אשם גזילות

(נלווה את הלימוד בסיפורים מהחיים)

- זיהוי חובת החזרת הדבר הנמעל או הנגזל בתוספת "קנס" באשם מעילות ובאשם גזילות. מהות הדבר.

פסוקים א-יג: חטאת עולה ויורד (לא נכלל במיקוד הלמידה)

ישנם **שלושה** חטאים שאם אדם חטא בהם, הוא צריך להקריב קרבן חטאת, אך בשונה מחטאת רגילה - אותה יחיד מביא מהצאן בלבד, במקרים אלה יש אפשרויות זולות יותר, אם מצבו הכלכלי של האדם מקשה עליו להביא מהצאן.

זוהי משמעות השם שנתנו חז"ל לקרבן זה: "עולה ויורד", מפני שהוא משתנה על פי מצבו הכלכלי של המקריב.

ערכו הכספי של הקורבן עולה (לאדם עשיר) או יורד (לאדם עני)

קרבן אשם

- פסוקים יד-כו מחולקים לשלוש פרשיות, כל פרשית עוסקת במקרה אחר שבעקבותיו חובה להביא קרבן אשם .
- כשמעיינים בפסוקים מוצאים פעמים רבות את השורש אש"ם. שימו לב שלעתים משמעותו אשמה של האדם במעשיו, ולעיתים משמעותו שם הקרבן.

פסוקים יד – טז: אשם מעילות

יד וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **טו** נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה' וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה' אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ [הערך שלו] כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־הַקֹּדֶשׁ [משקל של לפחות שני שקלי כסף] לְאָשָׁם: **טז** וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: {**פ**}

המקרה- מי שמעל בשוגג בדבר שמוקדש לה'. (דוגמא: הקדיש כסף למקדש, ובטעות השתמש בו לצרכיו הפרטיים)

הדין- כולל שני עניינים:

1. **וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַה'**- הבאת קרבן אשם [מופיע ערכו של האיל]
2. **וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף** - עליו לשלם למקדש את הסכום בו מעל [הקרן], בתוספת קנס "חמישית" מערכו.

חישוב "החמישית" האמור בתורה הוא **מלבר** (מבחוץ), כלומר תוספת של רבע על הקרן כך שהסכום הכולל מתחלק לחמישה חלקים שווים. נדגים: אם מעל ב-40 שקלים. החישוב של החמישית היא מה שאנו מכנים רבע. רבע של ארבעים הוא עשרה שקלים. בסך הכל ישלם 10+40 שהם חמישים. 10 שקלים הם חמישית של 50.

נוכל להגדיר: מעילה היא שימוש בחפץ, בהמה או כסף השייך להקדש, שלא לצורך המקדש או הקרבנות.

מכאן מגיע השימוש הנפוץ בימינו למעילה, במשמעות: שימוש במשהו שניתן בידיו של אדם שלא לצורך אליו יועד, ובכלל זה: מעילה בכסף, מעילה בסמכויות, מעילה באמון.

- הצורך בשילוב שני חלקי הדין: ברור שלא מספיק להביא קרבן כל עוד לא טופל ענין המעילה, אלא יש חשיבות לתקן את מעשה המעילה עצמו, ורק שילוב של שני הדברים, יביא לכפרה על חטאו.

- **מדוע חשוב שהמועל ישלם קנס במקרה של מעילה?**

אדם שמקדיש דבר לה' צריך להבין שמרגע זה הדבר כאילו "שייך" לקב"ה, הוא קדוש, ואין לו רשות להשתמש בו לצרכים אחרים. זה מדגיש את תחושת האחריות של האדם לדאוג לשמור על ההקדש עד שיביאו למקדש.

<u>פסוקים יז-יט: אשם תלוי</u>

יז וְאִם־נֶ֣פֶשׁ כִּ֣י תֶחֱטָ֗א וְעָשְׂתָ֤ה אַחַת֙ מִכָּל־מִצְוֹ֣ת ה' אֲשֶׁ֣ר לֹ֣א תֵעָשֶׂ֔ינָה וְלֹ֥א־יָדַ֖ע וְאָשֵׁ֣ם וְנָשָׂ֑א עֲוֹנֽוֹ׃
יח וְהֵבִ֨יא אַ֜יִל תָּמִ֣ים מִן־הַצֹּ֗אן בְּעֶרְכְּךָ֙ לְאָשָׁ֔ם אֶל־הַכֹּהֵ֖ן וְכִפֶּ֣ר עָלָ֑יו הַכֹּהֵ֗ן עַ֚ל שְׁגְגָתוֹ֙ אֲשֶׁר־שָׁגֹ֣ג וְהִ֔וא לֹ֥א־יָדַ֖ע וְנִסְלַ֥ח לֽוֹ׃ **יט** אָשָׁ֣ם הֽוּא אָשֹׁ֥ם אָשַׁ֖ם לַה'׃

ניסוח הפסוק כאן דומה לתיאור החטא שבעקבותיו מביאים **קרבן חטאת**

פרק ד פסוק ב': ...נֶ֣פֶשׁ כִּֽי־תֶחֱטָ֞א בִּשְׁגָגָ֤ה מִכֹּל֙ מִצְוֹ֣ת ה' אֲשֶׁ֥ר לֹֽא תֵעָשֶׂ֖ינָה וְעָשָׂ֥ה מֵאַחַ֖ת מֵהֵֽנָּה׃
המשותף לשני המקרים: בשני המקרים מדובר על **עבירה בשוגג על מצוות לא-תעשה**, ולפי חז"ל: דווקא עבירות שאם היו נעשות **במזיד** עונשן היה **כרת**.
השונה בין שני המקרים:

- **קרבן חטאת (פרק ד') :**האדם **יודע בוודאות** שעבר את העבירה בשוגג.
  דוגמה: אדם שהדליק אש בשבת אחר הצהריים, משום ששכח שאותו יום הוא שבת.

- **אשם תלוי (פרק ה') :**האדם שגג, אך **אינו יודע בוודאות** אם אכן עבר את העבירה ("וְלֹא־יָדַע").
  דוגמה: אדם שביצע מלאכה בשבת אחר הצהריים, ואינו יודע אם עשה זאת **לפני** צאת השבת (ואז חילל שבת) או **אחרי** צאת השבת (ואז לא חטא כלל).

אשם במקרה זה מכונה 'אשם תלוי', מכיוון שהוא **תולה (משהה)** את הצורך בכפרה מלאה.
כפרתו אינה סופית, אלא תלויה ועומדת - אם יתברר בעתיד שהחטא אכן אירע, האדם יידרש להביא קורבן חטאת להשלמת כפרתו.

<u>פסוקים כ-כו: אשם גזילות</u>

כ וַיְדַבֵּ֥ר ה' אֶל־מֹשֶׁ֖ה לֵאמֹֽר׃
<u>המקרה:</u> כא נֶ֣פֶשׁ כִּ֣י תֶחֱטָ֔א וּמָעֲלָ֥ה מַעַ֖ל בַּה' וְכִחֵ֣שׁ בַּעֲמִיתוֹ֑
בְּפִקָּד֣וֹן [דבר שנתן לו לשמור עליו]
אֽוֹ־בִתְשׂוּמֶ֣ת יָ֔ד [הלוואה]
אֽוֹ בְגָזֵ֖ל
אֽוֹ עָשַׁ֥ק אֶת־עֲמִיתֽוֹ׃ [דברים שעוד לא היו ברשות החבר, למשל: אי תשלום משכורת והתכחשות לכך שחייב לשלם על העבודה]
כב אֽוֹ־מָצָ֥א אֲבֵדָ֖ה
וְכִחֵ֣שׁ בָּ֑הּ וְנִשְׁבַּ֤ע עַל־שֶׁ֙קֶר֙ עַל־אַחַ֣ת מִכָּל֔ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂ֥ה הָאָדָ֖ם לַחֲטֹ֥א בָהֵֽנָּה׃

המקרה – אדם שנמצא ברשותו רכוש של מישהו אחר מכל סיבה שהיא והוא מתכחש לכך, אומר שהרכוש אינו ברשותו וגם נשבע על זה לשקר בשם ה׳.

<u>הדין: מה יעשה כאשר מתחרט ורוצה לחזור בתשובה?</u>

כג וְהָיָה֙ כִּֽי־יֶחֱטָ֣א וְאָשֵׁ֔ם
וְהֵשִׁ֗יב אֶת־הַגְּזֵלָה֙ אֲשֶׁ֣ר גָּזָ֔ל אֹ֥ו אֶת־הָעֹ֖שֶׁק אֲשֶׁ֣ר עָשָׁ֑ק אֹ֚ו אֶת־הַפִּקָּדֹ֔ון אֲשֶׁ֥ר הָפְקַד־אִתֹּ֖ו אֹ֣ו אֶת־הָאֲבֵדָ֑ה אֲשֶׁ֖ר מָצָֽא׃
כד אֹ֚ו מִכֹּ֣ל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַ֣ע עָלָ֔יו לַשֶּׁ֖קֶר וְשִׁלַּ֣ם אֹתֹ֑ו בְּרֹאשֹׁ֗ו וַחֲמִשְׁתָּיו֙ יֹסֵ֣ף עָלָ֔יו לַאֲשֶׁ֥ר הֹוּא־לֹ֖ו יִתְּנֶ֑נּוּ בְּיֹ֖ום אַשְׁמָתֹֽו׃
כה וְאֶת־אֲשָׁמֹ֖ו יָבִ֣יא לַיהוָ֑ה אַ֚יִל תָּמִ֣ים מִן־הַצֹּ֔אן בְּעֶרְכְּךָ֖ לְאָשָׁ֑ם אֶל־הַכֹּהֵֽן׃
<u>הכפרה:</u> כו וְכִפֶּ֥ר עָלָ֛יו הַכֹּהֵ֖ן לִפְנֵ֣י יהוה֑ וְנִסְלַ֣ח לֹ֔ו עַל־אַחַ֥ת מִכֹּ֖ל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂ֥ה לְאַשְׁמָ֖ה בָּהּ׃

אם כן, גם כאן הדין כולל שני עניינים:

1. השבת הדבר בתוספת חמישית (אם מדובר בחפץ, התוספת תהיה בערך כספי)
2. הבאת קרבן אשם

שימו לב **לחשיבות הסדר** בחלקי הדין: קודם <u>חייב להשיב</u> את מה שאינו שלו בתוספת הקנס <u>ורק אז להביא את הקרבן</u>.

שיעורי ר״ע ספורנו: (כ-כו) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה׳ וגו׳. ...הקרבן אינו מועיל עד שישיב הגזילה ויעשה תשובה. וזהו אמרו והשיב את הגזילה וגו׳ ואחר כך ואת אשמו יביא לה׳ וגו׳, שאם הביא האשם ואחר כך שילם – לא הועיל לו כלום, וכן הוא הדין באמת ובתמים.

מסר זה חשוב מאוד לנו ולתלמידינו. לעיתים אנשים חושבים שאם הם יתפללו, יקיימו מצוות שבין אדם למקום –זה מספיק והם יהיו רצויים לפני ה׳. זהו העקרון שאין יום הכיפורים מכפר על עבירות שבין אדם לחברו עד שיפייס את חברו.

נקודה נוספת שניתן להתייחס אליה בכיתות בהן ניתן להעמיק:

בפסוק כא: נֶ֚פֶשׁ כִּֽי תֶחֱטָ֔א **וּמָעֲלָ֥ה מַעַ֖ל בַּה׳** -

מדוע פגיעה ברכוש של אדם אחר נחשבת לפגיעה (״מעל״) בה׳?

לפניכם שני פירושים שעוסקים בשאלה הזאת ונותנים תשובות מזוויות שונות:

רד״צ הופמן: החטא כלפי העמית נקרא ״מעל בה׳״ ... משום שמעילה בבן-אדם... נחשבת כמעילה בה׳, שנתן לכל אחד את קניינו [=רכושו] ואינו רוצה בקיפוחו [=פגיעה בזכויותיו]

רש״ר הירש

כל חוסר יושר ביחסים בין אדם לחברו, נחשב למעילה [הפרת אמונים] בה׳. ה׳ הוא ה״שלישי שביניהם״, הצד השלישי הבלתי-נראה, הנמצא בכל מקום שבו יש לאדם עסקי ממון עם חברו – גם אם אין שם עדים אחרים.

גם כאן המסר מתחדד. היחס לזולת משקף את היחס לה׳. כשאנו פוגעים בזולת אנו פוגעים בכבודו של הקב״ה. נקודה שחשוב לחדד בכיתה.

שימו לב!

תהליך הקרבת קרבן אשם לא מופיע בפרשת ויקרא. הוא מופיע בפרשת צו – ואינו נלמד במסגרת תכנית הלימודים.

הצעת הוראה

ניתן לפתוח בתזכורת על קרבן חטאת שלמדנו בשיעור הקודם ולספר שפרק ה׳ פותח בסוג נוסף של קרבן חטאת. ישנם שלושה חטאים ספציפיים שאם אדם חטא בהם הוא צריך להביא חטאת, אך במקרים אלה אם יש לו קושי כלכלי להביא קרבן מן הצאן התורה מאפשרת להביא קרבן זול יותר מן העוף ואם גם זה יקר עבורו אז יביא מנחת חוטא. קרבן זה נקרא בפי חז״ל: חטאת עולה ויורד כיון שהוא משתנה על פי מצבו הכלכלי של המקריב. ערכו הכספי של הקורבן עולה (לאדם עשיר) או יורד (לאדם עני).

סיכום זה מופיע גם בדף מלווה הלמידה.

<u>פתיחה לקרבן אשם</u>

אדם הקדיש כסף לבית המקדש ותכנן להביא אותו לשם כשיעלה לרגל. את הכסף הניח בינתיים על מדף בבית. הוא שכח מהענין ויום אחד כאשר הצטרך לשלם לבייביסיטר, הוא לקח 100 שקלים מתוך המעטפה ושילם לה.

כעבור זמן נזכר שהכסף שהיה במעטפה הוקדש לבית המקדש.

נשאל את התלמידים מה הבעיה שקרתה כאן.

- מדובר בשימוש בדבר קדוש למטרה אחרת מייעודה.

<u>נגדיר:</u> **מעילה היא שימוש בחפץ, בהמה או כסף השייך להקדש, שלא לצורך המקדש או הקרבנות.**

נבקש מהתלמידים לשער כיצד מתכפר לאדם מעשה של מעילה.

- מטרת השאלה לעורר את התלמידים להבנה שבמקרה כזה לא יספיק קרבן אלא צריך להביא למקדש גם את השווי של מה שנלקח מההקדש. כשיקראו את הפסוקים יגלו שצריך להוסיף גם קנס.

נפנה את התלמידים לדף מלווה הלמידה.

רגע לפני שנעמיק בלימוד הפסוקים העוסקים בסיפור שסיפרנו נבקש מהתלמידים לעיין בפסוקים יד-כו ולבדוק לכמה פרשיות מחולקים פסוקים אלה. החלוקה לשלוש פרשיות תואמת את החלוקה לשלושה מקרים שונים בהם מביאים קרבן אשם.

לאחר מכן יש הכוונה ללימוד הפסוקים.

המלצה: לאחר משימת צביעת הפסוקים – ללמוד עם התלמידים את הפסוקים תוך הסבר המושגים הקשים.

לאחר מכן התלמידים יוכלו לבצע את המשך המשימות.

[איתור פרטים, שכתוב והסקת מסקנות]

פרק ה׳ פסוקים יד-כו: קרבן אשם

עיינו בפסוקים בחומש ומצאו: לכמה פרשיות מחולקים פסוקים יד-כה? <u>3</u>

החלוקה לפרשיות מתאימה ל<u>3</u> מקרים שונים להבאת קרבן אשם.

<u>אשם מעילות</u>

מי שמעל בשוגג בדבר שמוקדש לה׳. (דוגמא: הקדיש כסף למקדש, ובטעות השתמש בו לצרכיו הפרטיים)

יד וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: **טו** נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה֙ בִּשְׁגָגָ֔ה מִקָּדְשֵׁי ה׳ וְהֵבִיא֩ אֶת־אֲשָׁמ֨וֹ לַה׳ אַ֜יִל תָּמִ֣ים מִן־הַצֹּ֗אן בְּעֶרְכְּךָ֙ כֶּ֣סֶף־שְׁקָלִ֔ים בְּשֶׁ֥קֶל־הַקֹּ֖דֶשׁ לְאָשָׁ֑ם: **טז** וְאֶת אֲשֶׁר֙ חָטָ֣א מִן־הַקֹּ֔דֶשׁ יְשַׁלֵּ֖ם וְאֶת־חֲמִישִׁתּ֣וֹ יוֹסֵ֣ף עָלָ֑יו וְנָתַ֥ן אֹתוֹ֙ לַכֹּהֵ֔ן וְהַכֹּהֵ֥ן יְכַפֵּ֛ר עָלָ֖יו בְּאֵ֣יל הָאָשָׁ֑ם וְנִסְלַ֖ח לֽוֹ׃

בפסוקים מופיעים: 1. תיאור המקרה 2. הדין במקרה זה 3. הכפרה בעקבות קיום הדין.

א. הדגישו בצבע ___ רק את המקרה

ב. הקיפו את תיאור הדין. (מה שצבוע בתכלת וורוד)

ג. חלקו את הדין לשני חלקים. הדגישו בצבעים שונים את שני חלקי הדין.

ד. מה תוכן החלק הראשון של הדין? *להביא איל לקרבן אשם*

ה. מה תוכן החלק השני של הדין? *לשלם לאקדש את הסכום של האילה בתוספת חמישית*

"חמישית" – מכונה בלשוננו רבע.

ו. אם אדם מעל ב- 60 שקלים. כמה יצטרך לשלם למקדש? כתבו את הפירוט.

60 ועוד 15 סך הכל 75 שקלים

ז. מדוע לדעתכם יש חשיבות שהמועל יצטרך להוסיף קנס ולא לשלם רק את הערך של מה שמעל בו?

כאשר צריך להוסיף קנס, זה מגביר את האחריות ואת ההבנה של חומרת האילה לקודשים.

הוראת אשם תלוי

ניתן לפתוח בשני סיפורים:

1. משפחה קנתה לפני פסח עוגות שכתוב עליהן שהן כשרות לפסח. הם אכלו מהעוגות לאורך החג. כעבור זמן התברר שהיתה תקלה וחלק מהעוגות שאכלו היו חמץ.

נשאל: בזמן שבית המקדש קיים, מה צריכים לעשות אנשים שאכלו מהעוגות האלה בפסח? נבקש לנמק.

- תשובה מצופה היא שצריכים להקריב קרבן חטאת כיון שעברו בשוגג על לא תעשה שאם עוברים עליו במזיד העונש הוא כרת.

2. סיפור דומה, שימו לב להבדלים:

משפחה קנתה עוגות כשרות לפסח משני מפעלים. הם אכלו מהם בכל השבועיים שלפני פסח וגם בפסח. כעבור זמן התברר שבאחד המפעלים היתה תקלה וחלק מהעוגות היו חמץ. במשפחה לא יודעים בוודאות אם אכלו בתוך פסח מהעוגות החמץ או שסיימו אותן לפני פסח.

נשאל: מה נקודת ההבדל בין הסיפורים?

- תשובה מצופה: במקרה הראשון יודעים בוודאות שעברו בשוגג על איסור חמץ ובמקרה השני יש ספק, אין ודאות אם אכלו מהחמץ בפסח, ייתכן שכן וייתכן שלא.

נשאל: מה התורה מלמדת לעשות במקרה כזה? ניגש לקריאת הפסוקים וניתן לתלמידים לבצע את המשימות בדף מלווה הלמידה.

שימו לב לדייק בקריאת פסוק יט: אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַה':

(המשך בעמוד הבא)

<u>אשם תלוי</u> [איתור פרטים והשוואה]

יז וְאִם־נֶ֨פֶשׁ֙ כִּ֣י תֶחֱטָ֔א וְעָשְׂתָ֕ה אַחַ֥ת מִכָּל־מִצְוֹת֙ ה֣' אֲשֶׁ֔ר לֹ֥א תֵעָשֶׂ֖ינָה וְלֹ֣א יָדָ֑ע וְאָשֵׁ֖ם וְנָשָׂ֥א עֲוֹנֽוֹ׃
יח וְהֵבִ֨יא אַ֜יִל תָּמִ֣ים מִן־הַצֹּ֗אן בְּעֶרְכְּךָ֙ לְאָשָׁ֔ם אֶל־הַכֹּהֵ֖ן וְכִפֶּ֣ר עָלָ֑יו הַכֹּהֵ֗ן עַל֙ שְׁגְגָת֣וֹ אֲשֶׁר־שָׁגֶ֔ג וְהִוא֙ לֹ֣א יָדָ֔ע וְנִסְלַ֖ח לֽוֹ׃ **יט** אָשָׁ֣ם הֽוּא֮ אָשֹׁ֣ם אָשַׁ֣ם לַה'׃

נשים לב שהפסוקים מזכירים את הניסוח בקרבן חטאת:

פרק ד' פסוק ב': ...נֶ֨פֶשׁ֙ כִּֽי־תֶחֱטָ֔א בִּשְׁגָגָ֖ה מִכֹּ֣ל מִצְוֹת֑ ה' אֲשֶׁ֥ר לֹא־תֵעָשֶׂ֖ינָה וְעָשָׂ֥ה מֵאַחַ֖ת מֵהֵֽנָּה׃

א. **מה המשותף לשני המקרים?** בשני המקרים מדובר על **עבירה בשוגג על מצוות** <u>*לא תעשה*</u> ולפי חז"ל: דווקא עבירות שאם היו נעשות <u>*מאנ"ס*</u> עונשן היה <u>*כרת.*</u>

ב. איזה צמד מילים מופיע פעמיים בפסוקים יז-יט<u>*? ולא ידע*</u>

מילים אלה מלמדות את ההבדל המשמעותי בין המקרה בו מביאים אשם למקרה בו מביאים חטאת. מהו ההבדל?

<u>*המקרה שמביאים אשם הוא כאשר לא יודעים בוודאות אם עברו את העבירה, לעומת חטאת שיש ודאות שחטאו בשגגה*</u>

ג. **קראו את המקרים הבאים והשיבו על השאלות בטבלה.**

המקרה	האם יקריב חטאת או אשם?	באיזה פרק המקרה מופיע? (ד או ה)	בססו דבריכם על מילים מתוך הפסוקים
אדם הדליק אש בשבת אחר הצהריים, משום ששכח שאותו יום הוא שבת.	<u>*חטאת*</u>	<u>*בפרק ד' פסוק ב'*</u>	<u>*נֶ֨פֶשׁ֙ כִּֽי־תֶחֱטָ֔א בִּשְׁגָגָ֖ה...*</u> <u>*וְעָשָׂ֥ה מֵאַחַ֖ת מֵהֵֽנָּה*</u>
אדם כתב בשבת לקראת ערב, ואינו יודע אם עשה זאת **לפני** צאת השבת (ואז חילל שבת) או **אחרי** צאת השבת (ואז לא חטא כלל).	<u>*אשם*</u>	<u>*בפרק ה' פסוקים יד – טז*</u>	<u>*וְאִם־נֶ֨פֶשׁ֙ כִּי תֶחֱטָ֔א וְעָשְׂתָ֕ה ...*</u> <u>*וְלֹ֣א־יָדָ֑ע*</u>

מדוע אשם זה נקרא בפי חז"ל "אשם תלוי"?

הקורבן נקרא תלוי מכיוון שהוא **תולה (משהה)** את הצורך בכפרה מלאה.

כפרתו אינה סופית, אלא תלויה ועומדת –

אם יתברר בעתיד שהחטא אכן אירע, האדם יידרש להביא קורבן חטאת להשלמת כפרתו.

כדאי לפתח דיון בכיתה: מדוע כשיש ספק כזה צריך להביא קרבן? זה הרי אפילו נראה פחות חמור משוגג?
לאחר רעיונות של התלמידים, נסכם: כשאדם עושה מעשה יש לו אחריות עליו וגם כשהוא לא בטוח אם חטא הוא צריך להביא קרבן ולקחת אחריות על חוסר שימת הלב הזו, (למרות שבעתיד יצטרך להביא עוד קרבן חטאת אם יתברר שאכן חטא)
לאחר הדיון נפנה את התלמידים לדף – להשיב לשאלה:

מהו המסר שאנו יכולים ללמוד לחיינו מקרבן אשם תלוי?

הוראת אשם גזילות

ניתן לספר מספר מקרים או להציג אותם בעזרת תלמידים:

- מישהו מצא חפץ שלי, אני רואה אותו אצלו ואומרת שאני בטוחה שהחפץ שלי. הוא מתכחש ונשבע לשקר בשם ה' שהחפץ הזה שלו.

- הלוויתי למישהו כסף וכשבאתי לבקש שיחזיר לי את הסכום, הוא הכחיש שהלוויתי לו ונשבע לשקר בשם ה' שאף פעם לא הלוויתי לו.

- עשיתי בייביסיטר ולא שילמו לי במקום. כשהזכרתי את התשלום, ההורה הכחיש את העובדה שלא שילם לי ונשבע לשקר בשם ה' שכבר שילם לי.

וכדומה.

נשאל: מה משותף לכל המקרים הללו?

- אדם שנמצא ברשותו רכוש של מישהו אחר מכל סיבה שהיא והוא מתכחש לכך, אומר שהרכוש אינו ברשותו וגם נשבע על זה לשקר בשם ה'.

אם אדם כזה, מתחרט ורוצה לחזור בתשובה ממה שעשה.

שערו, מה יהיה דינו?

- לאחר שיעלו השערות, ניגש ללימוד הפסוקים.

בדף מלווה הלמידה מופיעים הפסוקים מעומדים עם מעט הסברי מילים.

נלמד יחד את החלק של המקרה וניתן לתלמידים להתנסות במשימות.

אשם גזילות

המקרה:

כ וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כא נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה' וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ

בְּפִקָּדוֹן [דבר שנתן לו לשמור עליו]

אֽוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד [הלוואה]

אֽוֹ בְגָזֵל

אֽוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃ [דברים שעוד לא היו ברשות החבר, למשל: אי תשלום משכורת והתכחשות לכך שחייב לשלם על העבודה]

כב אֽוֹ־מָצָא אֲבֵדָה

וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָּהֶנָּה׃

מה משותף לכל הדוגמאות המופיעות בתיאור המקרה?

אדם שנמצא ברשותו רכוש של מישהו אחר מכל סיבה שהיא והוא מתכחש לכך, אומר שהרכוש אינו ברשותו וגם נשבע על זה לשקר בשם ה'.

המשך בעמוד הבא

מה יעשה כאשר מתחרט ורוצה לחזור בתשובה? מה הדין? [איתור פרטים, ציטוט ושכתוב]

כג וְהָיָה֙ כִּֽי־יֶחֱטָ֔א וְאָשֵׁ֖ם
וְהֵשִׁ֣יב אֶת־הַגְּזֵלָ֗ה אֲשֶׁ֤ר גָּזָל֙ אוֹ֙ אֶת־הָעֹ֣שֶׁק אֲשֶׁ֣ר עָשָׁ֔ק אוֹ֙ אֶת־הַפִּקָּד֔וֹן אֲשֶׁ֥ר הָפְקַד֖ אִתּ֑וֹ אוֹ֙ אֶת־הָאֲבֵדָ֔ה אֲשֶׁ֥ר מָצָֽא׃
כד אֽוֹ֙ מִכֹּ֣ל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַ֣ע עָלָ֔יו לַשֶּׁ֖קֶר וְשִׁלַּ֣ם אֹת֑וֹ בְּרֹאשׁ֗וֹ וַחֲמִשְׁתָּ֤יו יֹסֵף֙ עָלָ֔יו לַאֲשֶׁ֥ר הוּא־לֽוֹ יִתְּנֶ֖נּוּ בְּי֥וֹם אַשְׁמָתֽוֹ׃
כה וְאֶת־אֲשָׁמ֖וֹ יָבִ֣יא לַֽיהוָ֑ה אַ֤יִל תָּמִים֙ מִן־הַצֹּ֔אן בְּעֶרְכְּךָ֖ לְאָשָׁ֣ם אֶל־הַכֹּהֵֽן׃
כו וְכִפֶּ֥ר עָלָ֛יו הַכֹּהֵ֖ן לִפְנֵ֣י ה֑' וְנִסְלַ֖ח לֽוֹ עַל־אַחַ֥ת מִכֹּ֛ל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂ֥ה לְאַשְׁמָ֖ה בָּֽהּ׃

א. הקיפו את תיאור הדין.

ב. חלקו את הדין לשני חלקים. הדגישו בצבעים שונים את שני חלקי הדין.

ג. <u>תוכן החלק הראשון של הדין</u>- העתיקו מתוך הפסוק את המילים המתאימות לכל אחד מההיגדים הבאים:

- על החוטא <u>להחזיר</u> את מה שלא שייך לו ונמצא ברשותו ***<u>והשיב</u>***
- הוא צריך לשלם את השווי של החפץ (הקרן) ***<u>ושילם אותו בראשו</u>***
- עליו להוסיף רבע מערך השווי ***<u>וחמישיתיו יוסף עליו</u>***
- עליו להביא את התשלום הכולל למי שהחפץ שייך לו ***<u>לאשר הוא לו יתננו</u>***

ד. <u>מה תוכן החלק השני של הדין</u>? ***<u>צריך להקריב קרבן אשם</u>***

השאלות הבאות מתאימות לסיכום השיעור. מומלץ לדון בהן ביחד בכיתה ורק אז לנסח את התשובות.

ה. איזה עקרון ניתן ללמוד מהסדר של שני חלקי הדין? ***<u>הכפרה על ידי הפניה לה', יכולה להתקבל רק אחרי שאדם מטפל בנזק שגרם לאדם אחר.</u>***

העמקה: שיעורי ר"ע ספורנו: (כ-כו) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וגו'. ...הקרבן אינו מועיל עד שישיב הגזילה ויעשה תשובה. וזהו אמרו והשיב את הגזילה וגו' ואחר כך ואת אשמו יביא לה' וגו', שאם הביא האשם ואחר כך שילם – לא הועיל לו כלום, וכן הוא הדין באמת ובתמים

ו. איזו יצידה לדרך או עקרונות לחיים ניתן לקחת מלימוד דיני אשם גזילות? ***<u>רעיונות שאם לא עולים בכיתה ניתן לכוון אליהם: אחריות על המעשים שלנו כלפי בני אדם, פגיעה בגולת היא פגיעה בה', הבנה שלא מספיק לבקש סליחה מה' אלא חייבים לגשת את היחסים שלנו עם גולתנו, תשובה מתחילה כשאוכלים להודות בחטא ולתקן אותו. ועוד.</u>***

כיתות שמתאימה בהן העמקה או תלמידים ספציפיים יוכלו לגשת למשימת האתגר. בעמוד הבא.
משימת האתגר מתייחסת לכך שבאשם גזלות הנראה כעברה שבין אדם לחברו, מופיע הביטוי "נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא **וּמָעֲלָה מַעַל בַּה'**".
בחרנו שני פירושים המסבירים מדוע הפגיעה בזולת היא "מעל בה'". (אמנם יש כיוון פרשני נוסף, האומר שהמעילה בה' היא בשבועת השקר, אך לתלמידים לא הבאנו פירוש זה)

העמקה ואתגר

א. לפי מה שלמדנו על אשם גזילות לאיזה סוג חטאים הוא שייך? בין אדם לחברו או בין אדם למקום?
נראה שבין אדם לחברו
ב. מהי השאלה שעולה לאור זאת מקריאת פס' כא?
אם נה חטא שבין אדם לחברו, מדוע התורה אומרת שיש כאן מעילה בה'?
ג. נסו ליישב את הקושיה. [התלמידים יעלו השערות ואז נעבור לפירושים השונים.]

לפניכם שני פירושים שעוסקים בשאלה : מדוע פגיעה ברכוש של אדם אחר נחשבת לפגיעה ("מעל") בה'?
הם משיבים מזוויות שונות:
רד"צ הופמן : החטא כלפי העמית [האדם האחר] נקרא "מעל בה'" ... משום שמעילה בבן-אדם... נחשבת כמעילה בה', שנתן לכל אחד את קניינו [=רכושו] ואינו רוצה בקיפוחו [=פגיעה בזכויותיו]
רש"ר הירש
כל חוסר יושר ביחסים בין אדם לחברו, נחשב למעילה [הפרת אמונים] בה'. ה' הוא ה"שלישי שביניהם", הצד השלישי הבלתי-נראה, הנמצא בכל מקום שבו יש לאדם עסקי ממון עם חברו – גם אם אין שם עדים אחרים.

לפי רד"צ הופמן:
מה "תפקידו" של ה' בנוגע לרכוש בעולם?
ה' מחלק כרגונו את הרכוש בין בני האדם בעולם
באיזה מובן מי שמכחש ברכוש של אדם אחר שנמצא ברשותו – הוא מועל בה'?
הוא פועל בניגוד לרצון ה', ה' רוצה שרכוש מסוים יהיה אצל מישהו ואותו אדם לוקח את הרכוש הזה לעצמו.
לפי רש"ר הירש:
מה "תפקידו" של ה' בענייני ממון בין שני אנשים?
ה' עד ורואה את הנעשה

באיזה מובן מי שמכחש ברכוש של אדם אחר שנמצא ברשותו – הוא מועל בה'?
הוא מפר את האמון עם העד שהוא ה'. ה' ראה שהוא לקח את הדבר שאינו שלו והוא מנסה את נה שאין עדים שיאמרו נאת.

העשרה: לסיום לימוד פרקי הקרבנות

בכיתות בהן יש זמן לכך, ניתן לסגור את נושא הקרבנות במשימה הבאה

שמות הקרבנות לפי בסדר הופעתם **בפרשת ויקרא:**	מכנה משותף לקבוצות הקרבנות
1. ***עולה*** 2. ***מנחה*** 3. ***שלמים***	***קרבנות נדבה***
4. ***חטאת*** 5. ***אשם***	***קרבנות חובה***

'מבט על'

על סדר הקרבנות בפרשת ויקרא

(עיבוד מתוך שיעור של הרב ליטבאג)

... השורש של המילה הוא קר"ב, ... מורה על התקרבות. אין הכוונה רק להתקרבותה של הבהמה למזבח, אלא בעיקר **להתקרבותו של היחיד לקב"ה**, על ידי הקרבת הקרבן. הקרבת הקרבנות איננה, אם כן, טקס טכני בלבד ; היא מקדמת את המטרה העיקרית של המשכן, דהיינו : חיזוק יחסיו של האדם עם הקב"ה.

מדוע קודמים דיני קרבן נדבה לדיני קרבן חובה?...ניתן להציע שפרשת ויקרא פותחת בקרבן נדבה משום שקרבן זה משקף את רצונו של היחיד לשפר את יחסיו עם הקב"ה. רק אחר כך מפורטים דיני קרבן חובה, שנועד לתקן יחסים אלו לאחר שהורעו כתוצאה מחטא. יתר על כן : קרבן נדבה מוקדם על שום שהוא מתאר מציאות אידאלית יותר. שימו לב שהחיוב בקרבן חובה על עברה בשוגג משקף את הצורך להיות תמיד זהירים במעשינו - החוטא בשוגג נתבע על כך שלא נזהר דיו...

מדוע לפי דברי הרב ליטבאג התורה פתחה את פרשת הקרבנות דוקא בקרבנות הנדבה?

התורה בוחרת להתחיל דווקא מהמקום שבו האדם יונע ורוצה להתקרב אל-ה', ורק אחר כך מתייחסת לאמצעים בהם אדם חייב לתקן מעשו שקילקל.

התורה מתחילה מהדבר האידיאלי והרצוי, שאדם ישאף להתקרב לה'